RESUM REPORTATGE FOTOGRÀFIC - AE Talaia RRF20110325_DF00001W_54
NOTA IMPORTANT: Substituïu les **xxx** pels continguts corresponents. Aquest document, un cop emplenat, l'heu de gravar en el mateix CD on hi hagi les fotos amb la màxima definició. Entregueu el CD a un responsable de l'Arxiu-Biblioteca i quedarà arxivat com originals.

Data en què es varen realitzar les fotografies:

Si no es coneix exactament la data, s'anotarà l'any i s'emplenarà amb 00 les dades que es desconeguin.

Any: **Varis** **Mes:** **XX** **Dia:** **XX**

Títol del reportatge:

Masies de Vilanova i la Geltrú

Descripció de l'activitat

Conferencia audiovisual d'en Vicenç Carbonell Virella a la A.E. Talaia

Any 2011 Mes 03 Dia 25

Quantitat de fotografies del reportatge:

Cada reportatge convé que tingui, el mínim de fotografies possible, només les més significatives, amb un **nombre màxim** de **25** (màxima definició). Si un reportatge té més de 25 imatges, la persona responsable ho haurà de justificar a l'espai previst al peu d'aquest document.

54

Darreres dades de les masies seleccionades en la projecció

Totes les dades que segueixen poden ésser ampliades a petició dels interessats.

Recursos fotogràfics:

http://ccbe.feec.cat/docs/aetalaia/Fotografies/DF00001W_54

Avís legal

Aquestes imatges, són propietat de l'Agrupació Excursionista Talaia. Tots els drets estan reservats. Únicament s'autoritza la reproducció i/o distribució dels continguts si és sense finalitat comercial, sempre que se citi la font.

Núm.

Contingut de les fotografies

01 - Masia de l'Alonso. (foto 1966)

Situada en el fondo de Santa Magdalena, entre la masia d'en Samà i el corral de Carro, mig amagada dintre la fondalada, consta de dos edificis separats i units per una porxada. La casa principal fou construïda encarada a migdia i té teulada de vessants vers els

costats, amb traces de tipus basilical, car els aiguavessants centrals són un pèl més amunt que els laterals. L'altra vivenda, més modesta, mira a llevant. Ambdues construccions, potser que tinguin molts anys, però es veuen molt restaurades. L'any 1831, sembla que la propietat era del mestre Gumersindo Alonso, fill d'Oviedo, que l'any 1824 vivia en el carrer de Santa Eulàlia. Després, el 1852, Gumersindo vivia en la baixada del Cinto. Ell mateix, o un fill del mateix nom, era mestre de primeres lletres l'any 1861. D'aquest prenom ve que la masia també fos coneguda per "can Gumersindo". Però, el 1868, Josep Alonso procedí a vedar i fitar la "heredad denominada masia den Alonso", denominació que ha persistit fins avui dia. Josep Alonso s'havia fer construir una casa a la cantonada del carrer Mascaró amb el de Sitges, al costat del portal d'en Mascaró.

A darreries del segle XIX, Leonor Alonso, viuda de Roig, va vendre la masia a Conxita Janés. Posteriorment, la masia també fou coneguda mas Ponis, renom d'una coneguda família de flequers de la ciutat que van esdevenir amos durant uns anys. Finalment, els vuitanta del segle XX, ja era propietat de la senyora Coma.

Actualment, en Cucurella hi té cavalls i treballa les terres de la finca. Segons es llegeix en el programa dels Tres Tombs del 2007, la masia és un estable – quadra.

Molt conegudes són les properes mines de l'Alonso, on s'explotava caolí. I enfront d'aquestes, hi ha les mines de la Terraire, d'aquella doneta que venia terra d'escudelles pels carrers de la Vila (Masies del Garraf 3).

02 - Corral de l'Apotecari. (foto 1996)

És una masia en runes emplaçada en el camí del coll de Ferran al pla de Jorba, és a dir, al costat de la carrerada que pujava de Solicrup i Carro vers l'esmentat pla de Jorba. La casa, encarada a migdia, amb teulada d'un sol vessant sobre la façana, tenia planta i pis. Estava situada dintre d'una mena de baluard i posseïa corrals en la part de llevant, en els quals estabulaven els ramats propis o els transhumants que passaven per la carrerada. També disposaven de forn de pa en el costat de ponent, ço que indica que era una casa autosuficient, que es bastava a si mateixa. En el camí d'accés hi havia una vella cisterna. Els anys seixanta, de l'edifici restaven unes parets relativament altes, però ara la casa està molt enrunada i és difícil apreciar les seves estances.

L'apotecari era el què avui és un farmacèutic. De fet, l'apotecari era un professor de farmàcia que preparava i venia els medicaments en una botiga: xarops, aigües, ungüents, cataplasmes, herbes, etc. La paraula apotecari, ben coneguda pels nostres avis, ja no consta en el nostre vocabulari, però encara se'n diu així en altres llengües, com són l'alemany i l'anglès, països que quan anuncien un fàrmac per la televisió, diuen que consultis un apotecari. Temps enrere, de l'apotecari existien dites, com "L'apotecari d'Olot, preu per preu, s'ho fotia tot"; "Apotecari aconductat, o bé lladre o bé pelat".

És evident que el corral de l'Apotecari fou propietat d'un senyor que exercia d'apotecari a Vilanova (vivia a la plaça Llarga), però abans de ser-ho, l'any 1725 la seva terra, part vinya i part muntanya anomenada la Pedrera (actualment del Roca), era de Josep Soler, àlies "Cruca". Més tard, l'any 1818, quan ja hi havia la masia, aquesta construcció era denominada "corral del Cruca", en aquella època d'un dels hereus d'aquesta família geltrunenca dels "Cruca".

L'apotecari Benet Garrich adquirí el corral del Cruca després del 1818. Garrich ja procedia d'una família d'apotecaris, concretament d'un Pau Garrich del 1739. Un del fills de Benet fou Ramon Garrich Freixes, comerciant a l'Havana, a qui el Súper Intendent li concedí el títol de "Conde de Villanueva", que, a pròpia instància, es substituí per "Comte de Vilanova". Altre fill de Benet fou Josep A. Garrich Freixes, així mateix apotecari, frare de Montserrat que després de ser nomenat rector de Santa Maria de Castellfollit, esdevingué el darrer abat de Sant Benet de Bages.

Fins a l'any 1849 la masia era designada per "Corral del Cruca", però des de 1843 també per "Manso Garrich Boticario", llavors propietat d'un altre fill de Benet, Marià Garrich, tanmateix apotecari. De "Corral de Garrich" de 1858, el 1860 passà a dir-se "Corral de l'Apotecari". En la casa, mentre fou dels Garrich, i després d'ells, hi van viure diversos masovers, entre els quals hi hagué un de ribetà, l'Antoni Albet. Durant uns anys, aquest masover i amo facilità altre nom popular a la casa, en aquest cas "masia" o "corral de l'Albet" (1879/1887), però el nom de l'Apotecari és el que ha arribat fins als nostres dies.

Marià Garrich fou un dels fundadors de la germandat del Santíssim Sagrament. Els seus integrants varen contribuir amb quatre rals mensuals, i en les seves malalties rebien 10 rals diaris. En morir Marià, vers 1861, el seu patrimoni passà a les filles, que no estaven massa

unides, i van acabar venent-se la propietat. Des d'aleshores, el corral de l'Apotecari va ser de diversos propietaris, uns dels primers els Albet, que encara ho eren a l'any 1902.

El 1914 el corral ja estava en ruïna. El 1975, l'empresa Productos Albi va demanar instal·lar una indústria dedicada a la fabricació de sulfats en terrenys situats en la partida del corral de l'Apotecari, fàbrica que encara existeix.

Fa anys, la finca del corral de l'Apotecari és de la família Bertran Soler del carrer de l'Aigua, la qual hi ha esmerçar molts diners els algunes millores, com per exemple el camí d'accés (Aula, 20-10-2008).

03 + 04 - Mas de l'Artís. (foto 1966)

És una de les masies situades a major distància de la ciutat, al nord-oest del terme municipal, sota els estreps de la serralada de l'Àliga, camí de Canyelles. Antiga heretat que evolucionà en un veritable caseriu, on a més de la casa vella i la nova, existeixen altres habitatges, cellers, corrals, quadres i granges d'aviram, conformant un harmònic conjunt en un paisatge que encara conserva un cert encant.

La masia té els seus orígens en una donació feta l'any 1257 pel rei Jaume I a Josep Artís dels terrenys on, una vegada feta la rompuda (arrancar l'arbrada per treballar la terra), s'edificà el mas de l'Artís. El document d'aquesta donació va desaparèixer durant la guerra civil. El mas és una de les poques masies que mai ha canviat de nom i, segons diuen, mai fou venuda, és a dir, que sempre ha sigut de successors directes, encara que hagin estat famílies de diferent cognom.

El cognom Artís no és freqüent i desconeixem s'hi ha alguna persona de la ciutat que el porti. N'hi ha a Vilafranca, Sant Pere de Ribes, Santa Margarida i els Monjos, Sitges i Llorenç del Penedès, però no sabem si són del mateix llinatge dels d'aquí. A més, dels especialistes en cognoms ningú en sap el seu significat.

La segona notícia és ja tardana. Mitjançant una ordre reial datada el 1575, el rei Felip II es va dirigir a tots els propietaris de la vila obligant-los a plantar cert nombre d'arbres, segurament per a construir vaixells de guerra. Per l'extensió de la seva finca, una de les set més grans del municipi, a Jaume Artís li van encarregar ha plantar cinquanta arbres en tres anys.

Pel que fa a la casa, no es documenta la “masia den Artís” fins l’any 1585. La família Artís consta com a propietària fins a primeries del segle XVIII, quan ja vivien a La Geltrú i en la masia hi tenien masovers. A partir de llavors hi trobem la família Ferrer, de la qual es tenen dades fins a l’any 1739, en el moment en què l’heretat passava als Noya, propietaris que s’establiren a Vilanova. Una pubilla, Teresa Noya, vers l’any 1840 es casà amb l’hereu del masover de la masia Parellada (avui coneguda per masia d’en Cabanyes). El xicot era Sebastià Puig Carcí, el qual passà a amo del mas de l’Artís. Dècades després, l’any 1920 i als 76 anys d’edat, a la seva casa pairal de Cap de Creu moria el seu fill, Sebastià Puig Noya, el qual havia pres part en l’Exposició Regional de 1882 amb els seus coneguts vins i vinagres de la masia. D’aquesta exposició celebrada a Vilanova i la Geltrú prové el nom de la rambla de l’Exposició, és a dir, la part de llevant de la rambla Transversal.

A Sebastià Puig Noya el va succeir el seu nebot Francesc Puig Figueras, que el 1966 morí també a la seva casa del carrer de Barcelona de La Geltrú. Aquest darrer era enginyer i va ser el fundador de la fàbrica de ciment blanc Griffi, marca registrada que recorda el nom del fondo el Grifi, fondal que pertany a les terres de la seva hisenda. En aquest fondo també hi tenien un dels forn de calç, aquest molt antic, potser el documentat l’any 1609. Altre activitat industrial de la masia fou la carbonera, aquesta ja existent l’any següent.

A més de la calç i el carbó, el principal treball era el conreu de les terres i la moltura dels cereals, car tenien un molí de farina de tracció animal, que ja existia a l’any 1588. Una premsa de pedra també produïa oli. Però a la vegada era un centre de ramaderia, com ho demostren les notícies de l’estada de pastors en la masia durant els anys 1703 i 1705, així com la importància del seu corral, esmentat en la contribució de l’any 1818.

Actualment, la finca continua essent de la mateixa família Puig (AULA, 11 de desembre de 2006).

05 - Cal Baró. (foto 1968)

És una masia situada sota i a migdia del pla de les Palmeres. L’any 1966 era un mas tancat de feia 3 o 4 anys. Llavors, posseïa coberta de teulada de dos vessants sobre els costats i la façana encarada a llevant, en la qual s’observaven dos rellotges de sol, un en el pis i l’altre en els baixos. La cisterna portava la data de l’any 1942, complementada amb una font de ceràmica arranjada. A més de corrals i cups de raig, encara hi havia restes

d’una premsa de racó, amb pedra, cargol i femella, ço que demostrava que tenia un passat ramader i vinater. Davant la casa hi havia una gran bassa. Actualment, la masia està en procés d’enrunament i tota ella està voltada de vegetació pràcticament impenetrable.

Des de 1972, aquest mas fou el centre de “Mas Baró, Complejos y Explotaciones Residenciales”, projecte que no reeixí, però, des d’aquella dècada, gairebé tothom en diu “mas Baró”.

El nom Baró no té cap relació amb les homònimes masies de Cubelles i Ribes. De fet, hi ha indicis que en el segle XVIII la casa era coneguda per corral d’en Canyelles i l’any 1772 era d’Aleix Canyelles, denominació vigent l’any 1848 però com “Mas de Alex” i, més tard, encara com “Corral de Cañellas” fins al 1892, quan ja havia canviat oficialment de nom i portava l’actual. Sabem que aquell 1772, la masia havia estat adquirida per Josep Marcé, àlies Baró, renom familiar documentat des de l’any 1609.

El cas és que la primera vegada que es documenta amb el nom de “Casa Baró” no és fins al tardà any 1849, aleshores propietat de la vídua de Josep Marcé “Baró”. En el Nomenclàtor de 1860, la casa constava oficialment designada per “Masia del Baró”, d’Antònia Marcé Vidal, els descendents de la qual encara la conservaven a la primeria del segle XX. El 1906, els darrers “Baró”, hereus de Magí Marcé Vidal, la van vendre a Carme Pascual Milà, que a la vegada la vengué l’any 1912 a Heribert Gener, adinerat que també tenia una sínia a la rasa del Miquelet (potser la del Manco) i la seva casa a la Rambla núm. 104, així mateix coneguda per casa Raventós, un edifici modernista de l’any 1902, situat al costat de la que fou llibreria Rius Vila.

El 1971 la propietat de cal Baró passà a Eusebi Reglero Bartolomé, el qual sembla que fou el promotor del complex residencial Mas Baró, que, com hem dit més amunt, no va tirar endavant. Més tard, el pla general d’urbanisme de l’any 1983 qualificava el sector d’edificació rural.

Avui, tal com s’ha dit, la masia de cal Baró és una casa en ruïna i el seu entorn està completament deixat de la mà de Déu.

El renom Baró. És un dels pocs renoms de llarga durada, car normalment un renom, motiu o malnom, el porta només una o dues generacions. Com hem dit, “Baró” es documenta des de l’any 1609 i encara perdurava a darreries del mil vuit-cents. Se l’atribuïa una família que

periòdicament canviava de cognom, ja que passava de sogres a gendres. Així, el primer "Baró" conegut fou el geltrunenc Miró (1609), després els Plana (1725 a 1739), tot seguit els Marcé ("Baró de la Pescateria", de 1757 a 1879) i, finalment Carreras (1892). Per ara desconeixem de què els venia el renom i si aquesta família va tenir alguna relació amb els avui coneguts Juncosa "Baró", dels quals sabem que foren hortolans de les sínies del baró de Canyelles, noble que tenia casa en la plaça del Sagrat Cor, popularment anomenada plaça del Baró (Caminada popular 2008).

06 - Masia d'en Barreres. (foto 1971)

Inclou els vials que es van obrir per damunt de la fàbrica de ciment Cemex fins a la nova carretera de Vilafranca del Penedès o connexió de la ronda d'Europa amb la C-15, que conformen una zona de sòl industrial i comercial denominada Polígon Industrial Masia d'en Barreres.

L'aprovació inicial del pla es va acordar el 21 de març de 1990. La reparcel·lació no fou plantejada fins el juliol del mateix any i l'aprovació definitiva del projecte porta data de l'any 1992. Finalment, la delimitació i l'execució de la urbanització es portaren a cap a les darreries de 1993.

El polígon porta el nom d'un vell mas situat a la dreta de la carretera de Vilafranca del Penedès, més amunt de la fàbrica de ciment i a ponent de la torre de l'Onclet.

La denominació actual de masia d'en Barreres és del segle XIX. Tot indica que l'any 1591 era un mas derruït conegut pels Crespellins i propietat dels Olivella de la, llavors, plaça del Pou del Palmerar.

A partir del segle XVIII, en el mateix lloc, es documenta el corral d'en Pere Olivella, denominació que portà fins ben entrat el segle XIX.

L'actual denominació de masia d'en Barreres ve de quan Joan Pasqual, dit Barreras, adquirí la masia vers l'any 1788. Encarà, però, l'any 1818, el masover Rafel Miró, tant deia que vivia al corral del Olivella com a la masia Barreras, nom, aquest últim, que s'imposà popularment.

Les denominacions d'aquesta zona, la majoria referides a materials constructius, foren acordades pel ple municipal del dia 7 de març de 1994, llevat de l'avinguda del Coll d'en

Ferran, que rebé la seva designació oficial el 5 d'octubre de 1998 (Carrers núm. 8, 65).

La masia fou enderrocada l'any 2008.

07 - Can Brunet. (foto 1966)

En realitat conegut per corral d'en Brunet. Estudiant les quatre pedres que queden, sembla que la casa tenia baluard, portal de mig punt, cup de raig i dues escales per pujar al pis. Aquest corral es documenta l'any 1818, aleshores propietat d'Anton Brunet. Però els Brunet ja disposaren de terres en el lloc l'any 1611, quan Jaume Brunet es casà amb Eulàlia Marquès, la qual aportà per dot una terra en el mas de la Miquela. Per aquest fet podríem deduir que el corral d'en Brunet abans era el mas de la Miquela, però per ara no tenim prou dades per afirmar-ho. El mas de la Miquela (datada des de l'any 1622 i més antigament mas d'en Plana des del 1586, ja que un Plana es casà amb Elisabet Miquela), més aviat corresponia a les Mesquites (Caminada popular 2011).

08 - Mas Caputxí. (foto 1979)

Són restes d'una petita i vella caseta situada a ponent del torrent de Ramusa, entre el corral d'en Roc i el mas Torrat. Del "corral" i del "mas del (o den) Caputxí" es tenen notícies l'any 1725, afrontant amb el "camí vell del mas Roig" –que pujava pel Pas del Bou– i amb el del mas de na Miquela. També consta com a partida en el cadastre de 1739. En desconeixem alguna relació amb el convent dels Caputxins. Podem afegir-hi que el renom "Caputxí" ja el portaven els Gassó el 1704 i encara eren coneguts amb el mateix motiu en el s. XIX (1818). Des de l'any 1704, es té notícia de Jaume Gassó àlies "Caputxí", propietari del corral o mas Caputxí. Tant corral com mas són denominacions de l'any 1725, però només s'anomena per mas a partir del 1739. Jaume Gassó "Caputxí" encara es doc. en l'any 1861 i la partida del "mas Capuchí" fins al 1888 (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

09 - Mas de Carro. (foto 1965)

Carro és una antiquíssima masia geltrunenca al límit del terme amb Ribes, situada en una petita elevació per on hi passava la carrerada de bestiar que pujava de Solicrup cap a la muntanya.

Què hi podem veure en el mas? Un finestral de tipus renaixentista relacionat amb els devots del Roser. En l'interior hi ha esculpida una caràtula. En el vestíbul i per sobre la porta del celler es veu una cara esculpida, molt tosca. Vàries arcades de punt rodó i ogival. Dins el celler hi ha una arcada ogival i dues de punt rodó. Cups, un llarg cargol de premsa de lliure (que fa de viga), una pedra de premsa. Cisterna i pou davant la casa i rellotges de sol a la part nova.

Aquesta casa sempre s'ha conegut amb el mateix nom. L'expressió d'origen gal "ipso mas cherd" (el mas de Carro) apareix documentada l'any 1078, donant autenticitat als moradors de primeries del segle XIII Miquel i Raimon de "Charre, Acharre o Acharrae", seguits per "Arnaldus de Carro de Rippis" o simplement "En Cher" (1303), aquest darrer coexistent amb un Arnau de Carro rector de La Geltrú difunt l'any 1348. A partir de les darreries del segle XV es tenen dades dels Vidal del mas de Carro, dels quals es té esment durant més de cent anys, just quan en el casal s'esdevé una doble denominació: "mas den Vidal de Totasaus dit de Carro" (1577), i també "Vidal del mas Totasaus antes de Carro" (1582) aleshores propietat de Joana, vídua d'Antic Puig, per passar seguidament als Alegret de Carro (1595). Antoni Alegret de Carro es casà amb la pubilla Magdalena Raventós del mas Bargalló d'Olivella, passant a ser amo d'aquelles llunyanes propietats (1621). La nissaga dels Alegret de Carro s'exhaurí en la pubilla Maria Alegret, que es casà amb Francesc Ballester (1725), vídua que testà l'any 1728 a favor del seu fill Francesc Ballester i Alegret. Els Ballester de Carro van emparentar amb els Cabanyes: l'any 1786 Josep Ballester i Ferret s'esposà amb Rosa Cabanyes i Rovira; i la seva filla Caterina es maridà amb el vidu Llorenç de Cabanyes i Fuster, l'any 1795, cosí germà de Rosa. Fruit d'aquests darrers fou el poeta Manuel de Cabanyes i Ballester, nat el 1808. De la família Ballester de Carro es tenen dades fins a darreries del segle XIX, quan morí solter Gervasi Ballester i de Salazar. En el nomenclàtor de 1860 figura la "masia de Carro", expressió popular més comuna a casa nostra. A principis del 1900 la finca fou adquirida per l'indià Ramon Mestres i Mestre de can Geló de Ribes i avui encara és dels seus descendents. Hi viu el masover Albert Graells Fontanals (Aula, 6-11-2006).

10 - Mas d'en Coloma. (foto 1966)

Justament amb les Mesquites, es troba situat a la part NO del terme, en una careneta per on passava el camí de Castellet, és a dir, més amunt del mas Torrat, entre aquest i el mas

de l'Artís. Actualment, la masia està abandonada i en procés d'enrunament. És un vell edifici que en l'any 1860 era conegut per "la Mesquita del Coloma", mentre la seva veïna es deia "la Mesquita del Vidal", duplicació que donà origen al plural que conserva només la propera casa de les Mesquites. Coloma era el renom de Josep Ballester, fill de Coloma Robert, mariner i comerciant de Vilanova que a darreries del segle XVII vivia en una vella casa del raval de Mar, lloc on dècades després el seu nét féu construir, el 1774, l'actual casal de l'Agrupació Excursionista Talaia, encara conegut per can Coloma (V. C. V. "Talaia", oct. 1996; Relat Caminada Popular 1998; Aula, 31 d'octubre de 2005).

11 - Bassa de Creixell. (foto 1966)

La masia que porta nom de bassa de Creixell –ara en diuen "la Figuera", per a no dir-ne "la Higuera"– té l'origen en una antiga bassa situada al costat de la casa, safareig que s'alimentava de les aigües del torrent de Ramusa, més avall anomenat torrent de Sant Joan. La "bassa de Crexell" ja existia l'any 1589, essent pertinença del Piulart: "en la quadra del Piulart al lloch dit la Bassa de Creixell" (1726); "al lloch dit la Bassa de Creixell y dins la quadra del Piulart" (1666). Aquesta bassa consta que era a migdia del mas d'en Puig, al costat del camí del mas Roig (1725) i dintre la partida del Piulart (1739). Amb més de quatre-cents anys d'existència, la bassa de Creixell té totes les possibilitats de quedar oblidada per culpa d'una figuera que hi ha davant de la masia (Aula, 31 d'octubre de 2005).

12 - Masia d'en Dimes. (foto 1990)

Gran casal modernista que, per ara, resta aïllat prop de l'Aragai, no lluny dels Franciscans. Porta el prenom de Dimes Inglada, Comandant de la Milícia l'any 1874. Des de 1983, les terres de la propietat són qualificades de sòl urbanitzable programat i, actualment, les noves edificacions de la barriada del Molí de Vent s'hi apropen indefugiblement (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

El pare de Dimes, cap al 1775, adquirí el solar del carrer de Sant Gervasi, núm. 38 per edificar-hi la casa familiar, que més tard fou coneguda com a can Dimes, a causa que fou precisament Dimes aquell dels nombrosos fills del matrimoni que residí a la casa i mantingué una vinculació més permanent amb Vilanova (Dic. Biogràfic, 365/366).

Aquestes dues darreres notícies indiquen que la casa pairal del Dimes Inglada era a la vila. Desconeixem la data de construcció de la masia. Segons sembla, Dimes (1828-1884) no va veure la masia acabada (Dic. Biogràfic).

13 - Mas de l'Esquerrer. (foto 1965)

El mas de l'Esquerrer de Baix és l'antic "mas del Viver" (documentat el 1413), centre de la quadra del mateix nom, aquesta arrelada en un topònim que apareix en el segle XII. El mas de l'Esquerrer és una casa fortificada amb una torre de defensa de planta quadrada, conjunt restaurat a partir de l'any 1851. Simeó "Squerrer del mas Viver" hi vivia el 1487, quan la "quadra del Viver" ja era d'un beneficiat eclesiàstic (1497). El seu successor, Bartomeu "Escarrer del mas del Viver" (1534), l'any 1556 establí un pagès en el "mas de la Cort" (Esquerrer de Dalt). Altre Bartomeu, l'any 1571, feia constar ésser de la "quadra de Santa Caterina", denominació del benefici del Viver, que retrobarem en el segle XVII. La família era coneguda per "Escarrer o Squerrer del Prat" (1575) per diferenciar-lo dels "Escarrer del mas de la Muntanya". L'any 1585, els Bartomeu Squerrer, pare i fill, foren morts en una incursió de "moros" que atacaren la "casa de la torre del Prat" i, l'any següent, les seves vídues feren inventari dels béns dels difunts, nomenant procuradors a Toni "Escarrer del mas de la Muntanya" i a Simeó "Escarrer del mas del Prat", els quals, el 1588, van vendre tots els mobles inventariats de la "casa del mas del Scarrer". Des d'aleshores, l'heretat porta el nom de "mas de l'Esquerrer", lloc de residència d'amos i masovers, un d'ells "Miquel Escardó del Prat, ara lo mas den Esquarré" (1591), que era gendre del difunt Bartomeu, i documentat fins l'any 1613, quan la "casa y mas Squerrer" passà a Benet Marquès que hagué de respondre dels afers del seu antecessor pels béns de l' "Scarrer del mas del Prat" (1618). De l'any 1651 és el capbreu del benefici de Santa Caterina, on es detallen totes les terres de la "partida dita la quadra del Viver del Prat", inclosa la "partida dita lo Prat o mas den Scarrer", en aquell temps en usdefruit de Pere Llanussa marit de la propietària Tecla, filla de Benet Marquès. La família Llanussa conservà el mas durant les disputes per incloure el lloc a Vilanova en detriment de Cubelles, d'on era parròquia. Finalment, "lo Mas den Escarré, de Francesc Llanussa de las Quadras", passà al municipi vilanoví l'any 1750. Un inventari del 1758 diu que la casa està derruïda, però el porxo porta la data de 1763, evidenciant obres en aquesta emblemàtica masia. Tot i així, les veritables millores de la casa i terrenys immediats, foren a càrrec del

nou propietari, Josep Rosell i Serracan (1851). En el nomenclàtor de l'any 1860 figura el "Mas del Esquerrer", amb la correcta grafia avalada des del segle XV. L'any 1934 la finca fou comprada per d'Eduardo Alfonso, president de la RENFE als anys quaranta i, després, fou dels seus descendents. Finalment, l'any 1999 el mas de l'Esquerrer fou adquirit pels propietaris del càmping Platja Vilanova, que l'han restaurat per darrera vegada.

Per acabar. El cognom català Esquerrer no té altra definició que el d'una persona que fa normalment servir la mà esquerra. És a dir, del qui agafa les eines i els útils amb la mà esquerra. D'aquest cognom n'hi ha arreu del nostre país. També hi ha qui opina que quan s'escriu "Escarrer" és un cognom de immigrant "francès" de segles XV al XVII. Potser sigui el cas en altres indrets, però aquí queda demostrat que ja hi havia gent amb el cognom originari Esquerrer l'any 1485 (Aula, 12-6-2006 i 14-5-2007).

14 - Mas de la Fam. (foto 1968)

Casa de pagès enrunada situada en el nou camí que va del mas de l'Artís a Canyelles per "Las Palmeras", vora el terme canyellenc. Era la masia més llunyana de la vila i pertanyia a la parròquia de La Geltrú. Es conjectura que durant el s. XVIII era coneguda per mas Massalleres i propietat de Llacunalba. Les seves restes indiquen que disposava de tota classe de complements per viure en règim d'autosuficiència (corral, forn de pa, forn de calç, cup, etc.). Tot i així, en el nomenclàtor de 1860 ja figura com el "mas de la Fam", aleshores habitat per Joan Soler de La Geltrú i Maria Claver de Canyelles (1863)(Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

15 - Masia d'en Frederic. (foto 1965)

La masia d'en Frederic es troba emplaçada al peu del camí Ral de Cubelles a Ribes, a la cruïlla amb l'antic camí de Vilafranca, que pujava del Llimonet a cercar el coll d'en Ferran.

La casa, antany anomenada mas Ferret (1551), pertanyia a l'antiga partida dels Masos, documentada des de l'any 1455, quan aquesta demarcació reunia, a més, el mas Sardet, la masia del Notari i la masia Samà, així com els desapareguts mas Borràs i mas Mossarro, pagesies molt sovintejades pels caminants i per les tropes de soldats que feien el camí de Cubelles a Olesa de Bonesvalls sense passar per Vilanova i la Geltrú. Un diari local de l'any 1875 dóna fe d'aquest trànsit, quan menciona que una partida de carlins

passaren de matinada pel camí dels tres jurats, conegut vulgarment per carrerada de la Masia en Federich.

Durant el segle XVIII, la masia, coneguda, llavors, per masia d'en Rafeques, passà a ser coneguda amb el nom actual, quan l'adquirí Frederic Ballester.

Tancada durant anys, amb el seu aspecte exterior reformat amagant la seva antiguitat, la masia i les seves terres eren d'una família vilanovina que tenia cura de la hisenda.

Les propietats han estat transformades en un polígon industrial i la masia fou cedida, l'any 1999, a l'Associació dels Tres Tombs (Carrers núm. 8, 53).

16 - Masia d'en Galceran. (foto 1966)

Antiga masia de la parròquia de La Geltrú assentada a llevant del coll de Ferran i, avui, al costat mateix de l'autopista. Segurament bastit damunt el "mas de o del Farran" (1410-1411), en el segle XVIII era conegut per "corral d'en Millé o Miller", nom d'un popular comerciant de la plaça de les Cols que posseïa dues fassines. De moment, ignorem el parentiu dels Millé del "Mas Millé" (1819) amb els Galceran de la mateixa plaça de les Cols, però, quan la finca fou adquirida per Antoni Miró àlias "Saró", la casa era recordada amb l'expressió: "Manso de Miró antes Galcerant" (1845), essent aquesta darrera denominació la que perdurà, tot i les temptatives de canviar-la, intents que es poden observar en el nomenclàtor del 1860, on es llegeix: "Masia den Saró de dalt", per a diferenciar-la de l'actual masia d'en Seró, aleshores "de baix". També es documenta com a "Masia Miró" des del 1856 al 1861, o simplement "del Saró" fins a l'any 1887, tornant a "masia Galceran" a partir del 1884. Molt restaurat, però conservant restes del seu passat, el mas Galceran passà a ser propietat de l'advocat Antoni Torrents, que alhora el vengué a Francesc Nin al 1932. La filla d'aquest, Antònia Nin, es casà amb Serafí Giménez, els quals van vendre la masia a l'any 1985. El transportista Serafí explotava la pedrera situada a tramuntana de la casa (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

Hem esbrinat que el nom de la masia prové del doctor Carles Galceran (i Torrents, segons Ramon Ferrer i Parera, Poetes, versaires i rimadors vilanovins, 1958, pàg. 97), metge foraster documentat des de l'any 1757, que fou procurador síndic municipal al 1771. Segons tots els indicis, el doctor es va vincular amb els Miller. Quan les propietats dels Miller van passar als "hereus de Joan Millé de la Plaça de les Cols" – on una de les terres

era “el seu corral” –, alhora constaven a nom de Carles Galceran (1818) i en la contribució es llegia: “Dr. Carlos Galcerant antes Joan Millé”, amb un afegit posterior: “Lo corral a Anton Miró y Urgellès”. Aquest darrer, de renom “Seró”, adquirí la finca i l’heretà els seu fill Antoni Miró Pascual, pagesia que a partir del 1844 es documenta “Manso de Miró antes Galcerant” i des del 1860 “Masia den Seró de dalt”. Carles Galceran fou ascendent del també metge Francesc Galceran Torrents i de la família de farmacèutics de la plaça de les Cols (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

NOTA: De fa ben poc sabem que “Carlos Galceran Riba, médico y Dª Antonia Galceran Riba y Millé”, eren “consortes”. Ella néta de Joan Millé i besnéta de Joan Millé. És a dir, que el corral d’en Miller i les propietats de la plaça de les Cols van passar als Galceran pel casament de Carles amb Antònia.

17 - Mas d’en Mata. (foto 1966)

Aquesta casa de camp està situada a llevant del camí del mas Ricart o Carrerada de la Talaia i és veïna del mas Roquer. Formava part de l’antiga demarcació de la quadra del Piulart i pertanyia a la partida del Fraig, lloc actualment integrat a la barriada de la Collada -- els Sis Camins.

Consta d’un edifici de cara a migdia, amb portal d’arc rodó i cobert de teulada de dos vessants sobre la façana. A més d’un cup de raig, tenia corrals annexos, segurament lloc d’estabular el bestiar quan existia el pasturatge transhumant que anava i venia per la carrerada. Al costat d’una de les dues cisternes s’hi va trobar una sitja.

Amb el nom de mas d’en Mata es coneix des que fou adquirida a primeries del segle XVIII pel botiguer de teles barceloní Francesc Mata, el qual va venir a viure a Vilanova. Abans, en el segle XVI, la casa era anomenada “mas den Joan Urgellès” (1551), més tard “mas Carreras y antes de Urgellès” (1726) i finalment documentada com “mas den Carreras vuy Mata y antigament de Urgellès” (1726). Fa ben poc, vam trobar l’establiment del pagès Francesc Ojer en el mas Traval, “y es dit mas que vuy té dit Bartomeu Urgellès” (1501), és a dir, que els Urgellès, que ja hi vivien el 1447, van donar nom a una masia que originàriament era coneguda per mas Traval.

Fou a darreries del segle XVI, quan la pubilla Eufrosina, filla de Bernat Urgellès, es casà amb Joan Carreres i durant un període de temps (fins al segle XVIII) també es va documentar com a “Lo mas Urgellès que vuy posseheix dit Carreras” (1605).

Després de la compra, en Mata declarava que el mas “està derruït y del tot aterrat que sols apareixen los casalots” (1727), però, pel que es veu, després ho va reconstruir totalment.

Avui, les terres de la propietat són part de les instal·lacions del mas Roquer, però, la masia ha sigut darrerament rehabilitada i resta oberta durant els caps de setmana (Masies del Garraf 3)

18 - Les Mesquites. (foto 1995)

Amb aquest nom es coneix una masia abandonada assentada en la zona NO del terme, al costat del camí que anava a Castellet per Torrelletes, passant pel mas Torrat i el corral d’en Brunet. La seva denominació plural indica que hi havien dues cases “de campo llamadas Las Mesquitas”, la Mesquita del Coloma i la Mesquita del Vidal, denominació plural que només conserva la darrera. Aquesta consta de dues cases en una sola façana. L’una era la residència del propietari i l’altra era la vivenda del masover. La nova conserva la teulada de dos vessants sobre la façana i la darrera, més vella, té teulada cap als costats i portal d’arc rodó. Hi havia un rellotge de sol relativament modern, una cisterna al costat de la porta, pedres de molí i cups transformats en cisternes. També posseïa corrals per al bestiar.

La primera notícia és de l’any 1818: “La casa de la Masia dita la Masquita, de la vídua de Francesc Vidal”. El 1869, l’advocat Josep Corrons l’adquirí a Frederic Vidal, essent coneguda després per “Masia Corrons, denominada Masquitas” i també “Masia Masquita Corrons”. La vídua Concepció Fontanals va vendre la propietat, que s’identificava amb una masia més antiga: “Las Mesquitas o Mas de la Miquela” (1892-1893), casa documentada així en el segle XVII i que originàriament se situava a l’indret conegut per Matabona l’any 999.

El mot mesquita és sinònim de femta, fems i adob. El diccionari, com a segona accepció, en dóna la següent definició: “Substància que es treu dels dipòsits de les comunes i serveix per a adobar els camps”.

Molt proper a les Mesquites, el mas Coloma es troba situat un xic més al N, casa igualment abandonada i en procés d'enrunament. És un vell edifici dintre un baluard conegut l'any 1860 per "la Mesquita del Coloma". Coloma era el renom de Josep Ballester, fill de Coloma Robert, mariner i comerciant de Vilanova que a darreries del segle XVII vivia en una vella casa del raval de Mar, lloc on dècades després el seu nét féu construir, el 1774, l'actual casal de l'Agrupació Excursionista Talaia, encara conegut per can Coloma (Masies del Garraf 3).

19 - Corral d'en Milà. (foto 1971)

Masia situada a la dreta de la carretera de l'Arboç, passat el mas Roquer i poc abans d'arribar a la cruïlla amb l'autopista. La seva entrada donà lloc a les urbanitzacions del Corral d'en Milà i del Pi Torrat, la primera assentada en el falder de migdia de la muntanya i la segona damunt l'anterior, muntanya antigament coneguda per puig Torrat.

Es tracta d'una senzilla construcció de planta i pis amb teulada de dos vessants vers els costats. A la part de llevant hi ha un altre edifici més modern, on habitava el propietari.

L'antic corral d'en Milà era un dels tants que hi havia en el municipi i un dels que ha conservat fins avui dia el genèric "corral". Normalment, els corrals eren un recinte tancat per un baluard, on hi havia una part descoberta, anomenat el ras, i una altra part coberta, un xic més petita, comunicada a través d'arcades, que permetien la ràpida circulació del bestiar cap a la part del corral on els manava el seu instint, buscant l'escalfor, l'ombra i el recer, segons les condicions meteorològiques del moment. De corrals d'aquestes característiques n'hi ha en diverses masies de la contrada, entre les quals trobem la masia d'en Samà, antigament coneguda per "corral d'en Martí".

La primera notícia dels Milà és de l'any 1613, quan Damià es va casar amb Maria Torrents, a qui dotaren amb un erm situat a la partida de Soterrània. Del 1622 és quan sabem que Damià Milà tenia una propietat en el camí que anava al Salze "o, al Arbós". L'any següent, la vídua Maria Milana es tornava a casar amb el pagès Jaume Gener, deixant l'heretat del corral i la terra de Soterrània a l'hereu Pau Milà i als seus descendents, dels quals es té constància en l'estadística de 1725, en el cadastre de 1739, en la recanació de 1818 i en els amillaraments dels anys 1849, 1861 i 1879, on figura propietat de Joaquima Milà Soler

de Robert. El 1914 moria la darrera de la família Milà, Àngela Sanabra Soler de Robert, de 29 anys, casada amb Albert Robert, qui l'any 1923 encara hi estiuejava.

Durant la dècada dels setanta del segle passat, la finca fou subhastada i en el seu lloc s'hi projectà l'actual urbanització (Masies del Garraf 3).

20 - Corral del Miró. (foto 1966)

En aquesta part de la Catalunya seca, o sigui, poc plujosa, les construccions que es feien en el camp acostumaven a ser molt humils, d'una sola teulada i amb el vessant sobre la façana. Aquest és el cas del corral d'en Miró, una vella masia habitada que en aquest cas posseïa el corral a la part del darrera, integrat en el clos de l'edificació.

Normalment, els corrals eren un recinte tancat per un baluard, on hi havia una part descoberta, anomenat el ras, i una altra part coberta, un xic més petita, comunicada a través d'arcades, que permetien la ràpida circulació del bestiar cap a la part del corral on els manava el seu instint, buscant l'escalfor, l'ombra i el recer, segons les condicions meteorològiques del moment. De corrals d'aquestes característiques n'hi ha en diverses masies de la contrada, entre les quals trobem la masia d'en Samà, antigament coneguda per "corral d'en Martí". Altres corrals del nostre municipi que encara conserven el genèric "corral" són el de l'Apotecari, d'en Brunet, de Carro, d'en Cendres, d'en Guardiola, d'en Milà, d'en Roc i d'en Tort. N'hi havia més, però ja no es són coneguts per corral, sinó per mas Caputxí, mas Roquer, mas d'en Galceran, mas Tapet, masia d'en Barreres, etc.

El corral d'en Miró és una masia assentada sobre una llengua rocosa o rocallís i mig emmarcada d'un conformat paisatge d'atzavares i figures de moro. Encarada a migdia, és de planta i pis. Una espitllera guaitava la gent que trucava a la porta, forat inclinat molt semblant al de la façana del mas Torrat. La casa conserva cellers i cups, car també era una masia vinatera. Una pedra de premsa dóna fe d'aquesta productiva activitat. A l'interior, hi ha dues premses de ferro que devien substituir la vella de fusta.

Del seu passat ramader cal remarcar el camí fitat o carrerada que uneix el corral – que està mig amagat darrere les muntanyes –, amb el camí del mas Torrat. És un dels pocs camins fitats que es conserven en la rodalia de la ciutat, doncs la majoria han desaparegut sota les urbanitzacions. Les fites de pedra ficades a terra, posades a una distància determinada, identificaven al pastor que aquell camí era exclusiu per a passar-hi els

ramats, del qual no en podia sortir sense el permís dels pagesos que hi tenien camps conreats.

Fem una mica de història de la masia. Desconeixem de quan existeix el corral d'en Miró. La primera notícia és de l'any 1725, llavors de Caterina, vídua de Pere Miró i més tard propietat del seu fill Francesc Miró i Gassó (1739-1757). Abans del 1818, quan ja hi vivia el masover Pau Fontanals, la casa fou adquirida per Josep Fontanals, pare de Manuel Pers i Fontanals, per la qual cosa també era anomenada "corral de Pers" (1818-1846). Manuel Pers (1809-1867) fou advocat i diputat provincial, a la vegada propietari del mas d'en Pers o "Perris". El masover Pau Fontanals i els seus descendents (1818-1875) eren, respectivament, germà i cosins del masover del mas d'en Pers. Tot sembla indicar que aquests masovers Fontanals devien ser parents de l'amo, si més no de la mestressa, la vídua Mònica Fontanals (1824), mare de Manuel. A l'any 1862, Manuel Pers féu acotar la seva heretat "conocida con el antiguo nombre Lo Corral del Miró". Així, des de l'any 1860 i fins avui, oficialment conservà l'antiga denominació.

Després de la família Pers, l'any 1882 la finca pertanyia a Joan Bertran Miret i, el 1909, era de Maria Salier, dels quals desconeixem qualque relació amb els anteriors. Posteriorment, en un Diari de Vilanova de l'any 1923, es llegeix que aleshores en el corral hi estiuejava Albert Robert. Aquest senyor no tenia cap parentiu amb l'actual propietari, en Joan Robert Albà, ja que la família d'aquest darrer ho va comprar fa uns vint anys a uns barcelonins (Aula, 15 d'octubre de 2007).

21 - Masia del Notari. (foto 1966)

La masia, situada a la dreta de la carretera de Vilafranca del Penedès, poc abans del coll d'en Ferran, fou reformada durant el segle XIX, amb la façana, però, encarada a ponent.

L'edifici es coneix amb l'actual nom des de que va ser propietat del notari Josep Anton Martí, difunt l'any 1818, que s'havia casat amb Magdalena Alegret del, fins aleshores, mas de n'Alegret. No obstant, el 1845 encara es parla del Manso de Martí o Notario.

De l'antic mas de n'Alegret, de la partida dels Masos, se'n tenen referències l'any 1545, quan era propietat de Pere Alegret del Mas. A finals del segle XIX es podia llegir: casa de labranza enclavada en la heredad denominada del Alegret y vulgarmente Masia del Notari.

Josep Coroleu relata l'aplicació de la llei de fugues al cèlebre bandoler Xarreteres, just

davant la masia, quan el traslladaven a Vilafranca del Penedès (1822).

El regidor Andreu Milà adquirí la finca, a mitjan segle XIX, i després la vengué a la família del pintor Jaume Ferrer Mascaró (1883), que hi residí i hi tenia l'estudi. Comprada l'heretat pels Casabona, hi hagué l'intent de canviar-ne altra vegada el nom.

Fa poc, en terrenys de la masia del Notari s'hi ha traslladat l'empresa Pirelli, després de 102 anys instal·lada en la barriada de mar (Carrers núm. 8, 78).

22 - Masia Nova. (foto 1965)

Bonic edifici que trobem a mà esquerra de la carretera de Sitges, just abans d'entrar en el terme municipal de Sant Pere de Ribes, a tocar de les Roquetes. La façana, des de la planta baixa fins al primer pis, presenta un conjunt d'arcades. A la part de ponent de la teulada, damunt el segon pis, sobresurt una torreta d'observació.

El nom de Masia Nova el van donar a l'antic "mas Marroquí" (documentat des de l'any 1457) quan fou reconstruït a partir de l'any 1820. Aquesta data figura en una rajola de la nova façana de migdia, mentre l'antiga cara de tramuntana --que dóna al vell camí de Vilanoveta-- porta la data del 1748. La casa, situada en l'encreuament dels camins de Solicrup a Carro i de la Geltrú a Sitges, gaudeix d'una llarga història. Com a Masia Nova la tenim documentada des de l'any 1849, llavors de Pelegrí Marquès i, amb aquest mateix nom, consta en el nomenclàtor del 1860. A darreries del segle XIX encara es podia llegir: "terra a la Masia Nova o Mas Marroquí" (1892-1893) i també en un mapa numerat municipal de l'any 1914.

La reedificació de la masia fou decidida per Carles de Cabanyes en el segle XIX i els germans Magrinyà la van comprar a la família Cabanyes a l'any 1955. Una vegada desapareguts ambdós germans, la masia va passar a l'Ajuntament (1997). En el futur ha d'ésser una Casa-Museu.

La Masia Nova es va fer famosa arran de l'obertura de la carretera de Sitges, en descobrir-se una necròpolis de sepulcres de fosa neolítica, datats d'uns 3.500 a 2.500 anys aC. Les troballes del 1863, 1865 i 1940 es van fer poc abans d'arribar a la casa: les del 1882 davant mateix, en la terrera de l'Adrià, i les de 1948 en la bòbila del Ganso, passat el torrent de Solers, lloc on es va trobar una vil·la romana alt imperial.

Als anys cinquanta, prop de la casa sorgí el primer barri de les Roquetes, la “Urbanització Masia Nova”, que, en aprovar-se el pla parcial de les Roquetes, a l’any 1964, en va quedar exclosa.

Per part de l’Ajuntament de Vilanova, a l’any 1995 fou aprovat el canvi de nom de la zona de Regina Park pel de Masia Nova i es va donar nom a tres carrers d’aquella barriada, un d’ells carrer de Pau Roig i Estradé (Masies del Garraf 3).

23 - Torre de l’Onclet. (foto 1965)

Masia geltrunenca fortificada situada a la dreta de la carretera de Vilafranca, darrere de la fàbrica de ciment. Declarada la casa unitat d’interès arquitectònic (1983), avui ha quedat dintre del Polígon industrial masia d’en Barreres, on un dels seus vials porta el nom de “rambla de la Torre de l’Onclet”. Existent a l’any 1092, en el segle XVII era anomenada “torre o mas de la Costa o de la quadra de Solsona”, després torre d’en Montserrat i del Mestre. En el segle XVIII va passar a ésser de la família Torrents “Onclet” per casament amb la pubilla Montserrat. Des d’aleshores – i fins a després de la guerra civil – la torre fou dels “Onclet”. Amb aquest darrer nom i també per “del moro Onclet” es documenta des del 1850. L’afegitó de “moro” per a la veu popular és deguda a l’associació d’una suposada atribució d’origen àrab amb el renom dels propietaris, renom que venia d’un familiar, sacerdot de poca talla, al qual es dirigien els seus nebots dient-li “onclet”. Els Torrents ja portaven aquest renom en el 1714 (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

L’Onclet era el renom de la família Torrents, documentat des de l’any 1714, que venia d’un familiar, sacerdot de poca talla, al qual els seus nebots s’hi dirigien dient-li onclet.

L’edificació, a tocar d’aquesta rambla, existia l’any 1092. Era coneguda com l’antiga torre Galvanya, propietat d’en Montserrat, el segle XVI; del Mestre, el segle XVIII; i del Moro Onclet, des del segle XVIII. L’afegitó per la veu popular de moro és deguda a l’associació d’una suposada atribució d’origen àrab.

La torre era el centre de la quadra de la Costa, que es documenta des del segle XIV.

És durant el segle XVIII que la masia va passar a ser dels Torrents –Onclet- per casament d’un Torrents amb la pubilla Montserrat. Des d’aleshores –i fins després de la guerra civil- la torre fou dels Onclet.

La torre de l'Onclet fou declarada unitat d'interès arquitectònic (Carrers núm. 8, 72).

24 - El Padruell. (foto 1994)

És una vella masia assentada entre el fondo d'en Guardiola o torrent de les Oliveres i el torrent de la Pastera, al nord de la masia d'en Cabanyes. A semblança del desaparegut "Padró" de la Geltrú, que s'hauria d'escriure "Pedró", el "Padruell" s'hauria de grafiar "Pedroell", però el costum, prou antic, fa que preferim respectar la forma arcaica que encara persisteix actualment.

El caseriu consta d'un bell conjunt d'edificacions coronat per una esvelta torre, fet que de lluny dóna la impressió d'una petit llogaret d'alta muntanya. El Padruell, en estar situat a més de cent metres sobre el nivell del mar i encarat a migdia sobre Vilanova, durant centúries ha sigut senya o enfilall dels mariners i pescadors que de molt lluny, dins la mar, era la primera visió que tenien quan tornaven a casa.

La primera notícia del mas és de l'any 1348. Llavors, el "Padrosello" el tenia llogat el forner Jaume Riba de la Geltrú, mentre la masoveria era portada per la família Golet del "Padrosello" o "Pedrosel". La nissaga dels Riba encara era recordada a l'any 1484: "mas den Riba del Padrosell", llinatge de consellers i jurats geltrunencs. Durant el segle XV, hi foren masovers els Busquets, coneguts per "senyors del mas del Padrosell", als quals succeïren els Mercer de Ribes, fins l'any 1619, data en què van vendre els seus drets als Urgellès, masovers fins a darreries del segle XVII. En el següent segle hi vivia la família Ferrer i després l'habitaren els Giralt. Des dels seus orígens, la propietat fou dels Creixell de l'Empordà, els quals encara posseïen la finca en el segle XIX.

A partir de l'any 1567, el nom perd la "s" i només apareix escrit "Padroell, Padruell, Pedroell (1582 a 1587) i Pedruell" (1575) i, del 1587 cap ençà, sols ens arriben les variants "Padroell, Padruell". Si no haguéssim vist els documents dels primers dos segles, podríem creure en un "Pedró vell", però la manca de la "v" en tot temps i el fet de que l'antic mot "Pedrosell" existeix en altres municipis, fan descartar aital supòsit. La primitiva expressió vol dir "pedregós", sinònim de "pedrós", i també sinònim de "pedrosenc", és a dir, ple de pedres o rocs.

El 1876, el comte de Creixell va vendre l'heretat del Padruell a Pau Coll Puig, a qui succeïren els Foradada Coll, que a l'any 1959 la van vendre a la firma Aurosur (Rato),

propietaris de la marca de vins “Jaume Serra” des de l’any 1975. Actualment, els cellers i la cava són d’una empresa de la Rioja (Masies del Garraf 3).

25 - Mas d’en Palau. (foto 1995)

Antiga masia propera als Sis Camins, tocant al vell camí de Rocacrespa i a la carrerada de la Talaia o, també, del mas d’en Palau i ben a prop de l’extrem de ponent d’aquest carrer.

Pertany a la parròquia de Santa Maria de Cubelles tot i estar dins el terme vilanoví, que per aquests indrets arriba fins al torrent de Santa Maria,

L’edifici conserva unes grosses parets, contraforts i arcs ogivals, dins d’una clàssica arquitectura pagesa i ramadera, sense faltar-hi corrals i quadres. El mas es troba rodejat de bells i centenaris arbres, una gran alzina i vàries oliveres, entre d’altres.

La gent relaciona la masia i el proper Juí del Moro amb una llegenda que explica que la casa s’havia edificat damunt d’un palau moro. La realitat, però, és una altra. La muntanya era coneguda amb el nom de l’Aljub – xup o cisterna visible, encara, avui dia – del Moro.

La masia, el 1534, era coneguda com el mas de Guillem Mas, el qual havia estat el seu propietari. El 1567 era de Miquel Llampayes. El 1568, el ciutadà de Barcelona Bernad Palau, establia al mas, encara anomenat de Guillem Mas, un masover francès de Vilanova. més tard, el 1569, el mas era arrendat a un pagès de Cubelles.

El 1575, la casa ja es denomina mas d’en Palau, nom que ha perdurat fins a l’actualitat, quan de fet, els Palau només en foren propietaris durant unes dècades, ja que al segle XVIII era dels Urgellès, família més aviat relacionada amb la vila de Cubelles, on exerciren alguns càrrecs de responsabilitat, com el d’administradors de Sant Pau de Gallifa.

La seva situació ha fet que sofrís diverses vicissituds, sobretot en temps de guerra. Per això, s’hi poden veure algunes espitlleres. Podem recordar el pas de les tropes castellanes, a meitat del segle XVII, o els combats carlistes del segle XIX (Carrers núm. 6, 70).

26 - La Pallissa. (foto 1974)

Quan la ronda Ibèrica completà la seva construcció en aquest zona i la masia de la Pallissa va desaparèixer (1994), els veïns dels nous edificis, centrats en la plaça de l’Agermanament, volien que el topònim de la Pallissa es mantingués en aquest indret. Fou

per aquesta proposta popular que l'Ajuntament acordà donar, el 3 de febrer de 1997, aquest nom al carrer.

La Pallissa era una antiga masia, a tocar del camí dels Escalons, que va quedar deslligada del seu entorn quan es construí la carretera de l'Arboç, sobre l'antic camí de Cubelles, actual ronda Ibèrica. Una pallissa és el lloc on es guarda la palla i, segons sembla, aquesta era una de les funcions de la masia.

De la Pallissa se'n tenen dades històriques en l'estadística de 1725, on es descriu afrontada, a llevant, amb el camí de la Plana; a migdia, amb el camí ral o de la Collada; a ponent, amb el torrent (de Sant Joan); i amb el camí del Piulart, a tramuntana. És a dir, ocupant tota la part nord-oest d'Enveja (Carrers núm. 8, 24).

26B - Masia d'en Parellada. (foto 1965)

Situada al costat del torrent de les Oliveres o fondo del Guardiola, on aquest és creuat pel Camí Moliner, Molinant o Camí Ral de Cubelles a Ribes, és veïna del mas Sardet.

La masia d'en Cabanyes és un gran casal senyorial d'estil neoclàssic, edificat l'any 1798, que ha estat restaurat recentment. Consta d'edifici de planta quadrada i de tres pisos, amb una galeria porticada que agafa les façanes laterals i del darrere, rodejat d'un bonic parc, bosc i terres de conreu. Fora de la casa encara queden restes dels corrals de bestiar i el lloc on hi havia el molí d'oli o trull. És una de les millors cases pairals del terme municipal de Vilanova i la Geltrú.

L'antiga masia, coneguda des de 1574 i fins a la darreria del segle XX per mas Parellada (on hi van viure diverses generacions amb aquest cognom), fou substituïda per la casa d'en Cabanyes que va construir-se al seu costat i que finalment va ser identificada amb els nous propietaris.

Els Cabanyes, procedents d'Argentona i emparentats amb els Fuster del Cantó, de la plaça de les Cols de Vilanova i la Geltrú, van comprar la casa Parellada l'any 1790, quan s'hi accedia pel centenari camí dels Masos. A la casa nova va néixer el poeta Manuel de Cabanyes i Ballester, i el conegut pintor Alexandre de Cabanyes hi va viure molts anys. El fill d'aquest, Joaquim de Cabanyes, en representació de la família, va traspassar la masia a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, amb el compromís de conservar la casa i que s'adeqüés com a centre cultural.

Durant un temps fou la seu del Consell Comarcal del Garraf. Darreres actuacions han transformat les rodalies de la finca en parc natural i centre d'esbarjo (Aula, 7 de novembre de 2005; 12 de maig 2008).

27 - Mas d'en Pers o Perris. (foto 1976)

Vella masia geltrunenca, avui desapareguda, que hi havia entre el torrent de la Pastera i el Padruell, prop d'on passa l'autopista. Antigament, la casa era coneguda per mas d'en Juny i propietat de Pere Soler de la Parra. Dels Pers o Perris se'n té notícia de darreries del segle XVI, però Manuel Perris de la "masia den Perris" es documenta a partir de l'any 1704, essent regidor al 1718. Més tard, a l'Estadística Rústica del 1725, hi trobem una amalgama de cognoms: "Emanuel Pers, pagès", "lo mas den Pers", "lo mas den Perris", "la Masia den Pers" o "den Perris", barreja que també s'observa en el cadastre del 1739: "mas den Pers, de Manuel Perris", pagès que aleshores ja posseïa dues masies, el mas d'en Pers o masia de Dalt i el mas Safons o masia de Baix, actual mas Sardet, aquesta darrera més tard anomenada "Mas den Perris antes de Safons" (1819). Des de l'any 1820 i gairebé tot el segle XIX, la denominació habitual era "Masia o Mas d'en Pers", però també "Masia Pers de dalt". El darrer Manuel Pers de la nissaga morí a l'any 1867 i poc després la "masia Pers de dalt" passava de la parròquia de La Geltrú a la de Sant Antoni (1868). A darreries del XIX revifa l'antiga grafia de "Masia del Perris" (1882), forma que serà la més utilitzada fins que deixà d'existir. El caseriu constava de dos edificis: el vell mas, on vivia el masover, i la casa de l'amo, construïda al 1883. Ambdues pagesies foren enderrocades a l'any 1987. En el seu lloc només hi queda una clariana erma (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

Denominació hipocorística del mas d'en Pers. Des del segle XVI el propietari de la masia tant el cognomenaven Pers (que s'ho deia) com Perris. En el segle XIX, desaparegut l'amo, se n'imposà el renom. El mas d'en Perris era una edificació rural, assentada en el camí del mas de l'Artís, que fou enderrocada a l'any 1987. La casa donà nom al "fondo den Perris" (1725) i a la "Montanya del Mas den Pers" (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

28 - El Piulart. (foto 1979)

Antiga masia assentada a llevant de la carretera de l'Arboç, damunt el nus d'aquesta amb la variant. L'indret és travessat pel torrent de Ramusa o de Sant Joan i forma part de la

granja avícola Piular, S. A. El “mas de Spiulart” apareix documentat en la creació de la parròquia de Sant Antoni (1363). Després, en les donacions del rei Pere el Ceremoniós al seu cunyat Bernat de Fortià, a l’any 1379, la “domo vel quadra seu fortitudina” del Piulart figura acompanyant les de Sant Pere de Cubelles i Adarró). A partir d’aleshores, sabem que el Piulart era una quadra fortificada vinculada a la de Sant Pere i amb un historial compartit. A primeries del segle XV, l’heretat del Piulart també era coneguda per “de Pere Solers” (1589) i dues persones d’aquests noms són citats per les seves respectives vídues (1411/1455). En aquells temps, les “quadres del Piulart i Sant Pere” tenien un mateix batlle i la primera estava sota domini i alou de la segona (1485/1486). Un dels pagesos aloers era Nicolau Tallada “de la quadra Piulart” (1487/1497), pagesia que ben aviat passà a la família Climent, que la detingué durant un parell de generacions (1497/1570). També hi va viure Pere Vidal del Piulart (1568/1589), pagès que posseïa terres entre Carro i el mas Marroquí (1588). A llavors, el vilanoví Pere Gassó de la Plaça era l’arrendador de les cinc quadres del terme de Cubelles, entre les quals hi havia les “quadres del Piulart e de Sant Pere de Cubelles” (1498), però el dret d’establiment dels pagesos en la del Piulart era una exclusiva del prior del monestir agustinià (1503/1504), dret que exerciren els frares fins ben entrar el segle XVIII. Vers l’any 1575, la pubilla Climent es casà amb Bernat Borrell, que es va fer amb els béns de Pere Vidal, quedant com a únic pagès usufructuari del mas de la quadra del Piulart, confessant la propietat de Caterina Climent en el capbreu de la “Quadra de Sant Pere de Cubelles” dels anys 1588/89. Aquest matrimoni, a més de la “casa y heretat dita del Piolart y abans dita de Pere Solers”, tenia la masia que fou d’Antoni Tallada (veure anys 1487/97). Els límits de l’alou eren des del torrent (de Sant Joan) i el camí que anava de “Vilanova a Creixell” fins la Carrerada (de la Talaia) i des de la “bassa de Crexell” (que incloïa el mas d’en Puig) al camí d’Enveja a la muntanya. Altres pagesos confessaven per a la resta de la demarcació de la quadra, que comprenia el mas Güell, el mas d’en Mata i el lloc de Creixell, és a dir: des del peu del puig Torrat fins a la Plana i de vora el mas Roig fins al camí de l’Arboç, afrontant amb la quadra de Rocacrespa i la quadra d’Enveja.

Els Borrell arrendaren el mas del Piulart a Pere Miró (1596), en un període en què Magí Escardó era el llevador dels censos del Priorat de Sant Pere (1595/97). Durant el segle XVIII, altres arrendadors es van fer càrrec de cobrar els impostos als masovers. Un d’aquests, Damià Roca del Piulart, era obligat a deixar la casa “atès que no segueix ni

governa com de bon pagès" (1608). En un altre capbreu de Sant Pere (1609), consta que l'heretat del Piulart era regentada per Tomàs Rifós, gendre del difunt Bernat Borrell. Un tercer capbreu porta la data del 1663. En aquesta ocasió, en la "partida dita lo Piulart y dins la quadra de Sant Pere", el pagès Josep Vidal confessava "tota aquella casa y mas del Piulart", mentre altres camperols ho feien pel mas Gros, la bassa de Creixell, el Faraix, la coma del puig Torrat i el mas de n'Urgellès (avui d'en Mata). El darrer capbreu que es té de Sant Pere és dels anys 1726/29. En aquest cas, "la partida dita la quadra de S. Pera de Cubelles vuy dita la quadra del Piulart", la masia era portada per Ramon Vidal del Piulart, pagès que també es documenta en l'Estadística Rústica de l'any 1725 i en el cadastre del 1739. Un dels seus successors fou Francesc Vidal i Ballester (1772-1859), pare de Francesc de Sales Vidal i Torrents (1819-1878), autor dramàtic i alcalde.

Poques vegades són documentades les grafies "Piolar" i "Piular", però la pèrdua de "t" final és gairebé definitiva a partir de darreries del segle XIX. El mot autèntic es veu en un plànol de l'any 1898 i en un mapa del 1945. El Mapa GARRAF-17, 1993 també el recull tal com ha d'ésser.

Pel que fa a la classificació de quadra, ara fa cent anys, en donar d'alta una terra del mas d'en Mata, encara constava que era situada dintre "la partida Cuadra del Piular" (1898-99), però, de fet, la quadra del Piulart va deixar de ser-ho al mateix temps que el monestir de Sant Pere (segle XVIII).

Els historiadors locals expliquen poca cosa del Piulart i menys de la seva consideració de quadra a l'antic terme cubellenc. Gràcies a la documentació conservada a l'Arxiu Comarcal de Vilafranca, avui, podem situar el Piulart en el lloc que mereix.

Desconeixem l'etimologia del topònim, però un veí del Forcall, prop de Morella, era conegut per "Jachme Piulart" (1397), fet que pot induir a creure en un cognom. Piulacs i Piulats són els més semblants i volen dir "aiguamolls vastos", definició que no s'ajusta al nostre nom (V. C. V. Talaia, març 1990; Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

29 - Mas d'en Puig. (foto 1966)

Emplaçat prop del camí dels Escalons, al tram que puja fins al mas Torrat, i al peu del camí mil·lenari o Camí Ral de Cubelles a Oleseta, el mas d'en Puig gaudia d'una bona situació dintre de l'antiga partida de Creixell.

La bonica façana, restaurada en diverses ocasions, darrerament ha reproduït amb força destresa una part d'obra vista, duplicant-la amb molt encert i afegint-hi altres obertures de la mateixa textura.

La masia, sempre habitada, es documenta l'any 1606, quan hi vivia Miquel Puig "de Crexell", del "mas de Crexell" o de la "Bassa de Creixell" (1607), pagès que un segle després era succeït per Ramon Puig del "Mas den Puig" (1703) i, més tard, per Ramon Puig "Coix" (1739), el qual també posseïa el "corral del mas den Puig", edificació enrunada a la darreria del segle XIX, velles parets que refermaven una activitat ramadera que també tenien la majoria de les masies del municipi.

De l'indret destaquem les troballes arqueològiques fetes en construir l'actual carretera de la Plana (1966), que confirmen el poblament del Creixell medieval (Masies del Garraf 2, 2000).

Ampliació: Ja en el reculat any 1606 es documenta Miquel Puig, pagès "del vaynat (o veynat) de Crexell", parròquia de Vilanova, en nom seu i de la seva muller Caterina Puig, ven a Rafel Plana, pagès de Vilanova, una vinya "in loco vulgo dicto Crexell"(Arxiu Notarial, Reg. 11-AHM i 24-AHM).

30 - Mas Ricart. (foto 1966)

El mas Ricart és una vistosa masia emplaçada al costat de la vella Carrerada de la Talaia, sota la muntanya, al peu de l'antic camí moliner que procedint de Cubelles i el Salze, es dirigia a Canyelles i Vilafranca. La pagesia pertanyia a la quadra de Rocacrespa i és parròquia de Cubelles. La casa, encarada a llevant, era ramadera per excel·lència, però també vinatera, com ho demostraven les pedres de premsa d'antany.

La "Ricarda del mas" es documenta l'any 1552 i els germans Josep i Joan Ricart l'any següent. Per ara, desconeixem si eren d'origen "francès", però sabem que llogaven mossos de procedència occitana. Les propietats incloïen el corral d'en Ricart, després conegut per corral del Tort.

Durant els segles XVIII i XIX fou de diversos terratinents, fins que l'any 1887 va ésser adquirida per Joan Soler Suau, àlies "Sans de Gornal", que també comprà Solicrup.

El 1888, al mas succeí un cas funest. Jugant a cartes un mosso, de 19 anys, i l'encarregat dels bous, de 58, es van barallar i el noi matà d'una ganivetada el seu oposant. L'assassí era de la Selva del Camp i es va saber que en altres llocs on havia treballat no tenia bona reputació.

El mas ha estat reformat diverses vegades, la darrera no fa gaires anys.

Avui és dels germans Gargallo, que es dediquen a la ramaderia. Els corrals, les quadres, les premses, els cellers i els cups representen el passat del mas Ricart (Aula, 14 de novembre de 2005).

31 - Mas Roig. (foto 1966)

Pagesia vilanovina de l'antiga demarcació de Rocacrespa situada al peu de la Talaia, més amunt del mas Ricart. Anys enrere, pensàvem que antigament era de Joan Roig i coneguda per mas de les Mates, però hem de reconèixer que anàvem errats. En realitat, es documenta a partir de l'any 1552 com "den Roig de Rocacrespa", de patronímic Pere i establert de nou per la senyora de la quadra (1554). En terres del mas Roig hi treballava Salvador Carbonell (1556) i Pau Guardiola (1596). Per a tot el segle XVII la masia seguí habitada pels Roig, però a l'any 1725 era propietat de Damià Ballester i les seves terres conreades per diversos parcers. Tot i que des d'aleshores ha canviat sovint d'amo i per ella hi han passat molts masovers, és una de les poques masies que ha conservat el nom original, almenys des del segle XVI. Dintre la partida s'hi troba el bosc del mas Roig i la plana del mas Roig, aquesta documentada a l'any 1554 (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú; AULA, 30 d'octubre de 2006).

32 - Mas Roquer. (foto 1966)

Com sap gairebé tothom, el Vilanova Park està centrat en el mas Roquer. És un càmping de primera categoria i gaudeix de tota classe d'instal·lacions turístiques. No fa molts anys, la seva superfície – de 40 Ha inicials – s'amplià fins a la paret de tanca del camí del mas Gros.

El mas Roquer es troba assentat a la dreta de la carretera de l'Arboç, on aquesta és travessada per la Carrerada de la Talaia o camí del mas Ricart.

Fem un xic de història del mas Roquer. Fa poc, hem esbrinat que en el reculat any 1400 es deia mas d'en Guasch (1400) i posteriorment corral d'en Guasch (1613), llavors regentat per la viuda de Guillem Guasch, pagès que vivia en la barriada del Palmerar, on un carrer portava el seu cognom. L'any 1725, la casa era coneguda per corral d'en Llorens, car hi pagava contribució el vilanoví Antoni Llorens. En aquesta ocasió es confirma què de sempre fou pertinença de la quadra del Piulart. En aquest corral, l'esmentat Llorens hi tancava el seu bestiar (1726). Més tard, canvia altra vegada de nom i és documenta per corral del Daniel, aleshores propietat de Daniel Montserrat (1739), denominació que s'emprà amb normalitat fins a darreries del segle XIX (1885). Amb aquesta darrera designació fou adquirit per Francesc Roquer, farmacèutic de l'Arboç que s'associà amb Sebastià Gumà per a fundar la raó social "Roquer, Gumà i Cia.", que implantà la primera fàbrica de teixits de Vilanova, la popular fàbrica de la Rambla (1833). Roquer morí a l'any 1839, als quaranta-dos anys. La finca fou comprada per la família Aloy i durant unes dècades la casa també era anomenada "masia del Aloy" (1871). Als anys 1898-99, el "corral d'en Daniel" el va vendre Plàcida Aloy a Francesc Font Gumà, qui, a més de posar-li el nom de mas Roquer (documentat així des de l'any 1888), a la banda de ponent hi adossà una construcció modernista, tota de pedra (1915), projectada pel seu germà, l'apreciat arquitecte vilanoví Josep Font(1859-1922). Es dóna el trist cas que Francesc va morir el mateix any 1915, per la qual cosa no va poder veure l'obra del seu germà acabada. El conjunt rocós és digne d'ésser visitat, car mostra una magnífica conservació que ha persistit fins avui dia. L'edifici està encarat a migdia i posseeix un rellotge de sol a la façana. Com hem observat, el mas Roquer és un dels tants corrals que va ésser transformat en masia. L'any 1901 encara era recordat per corral d'en Daniel, tot i que també ja era conegut per mas Roquer. Finalment, la masia passà als Bultó Font, descendents dels Font.

L'actual càmping va ésser inaugurat a l'any 1982. L'any següent s'acordà desafectar el camí veïnal de la partida Mas d'en Mata, que travessa la propietat del càmping, camí que necessita el permís previ de l'empresa per ésser transitat (AULA, 22-10-2007).

33 - Maset d'en Safons. (foto 1966)

Caseta assentada a mig camí del mas d'en Pers al mas de l'Artís, a ponent del torrent de la Pastera. Tot i que Miquel Safons tenia terres en aquest camí (1818), la casa no es

documenta fins a l'any 1860 com "Masia den Safons", però també per "Maset den Safons" al 1861, aleshores propietat de Manuel Pers, segurament adquirir en subhasta, ja que poc després era subhastada una altra terra dels hereus de Miquel Safons Soler (+1864), situada en la partida del Maset (1865). Al 1868 es feia públic el testament de Miquel Safons Figueres i el seu hereu al·legava certs drets en "el manso conocido con el nombre Maset del Safons" (1868). A l'any 1870 es venia una peça "con su casita dicha Maset del Safons". Avui, la cabana i el seu entorn són propietat d'un conegut lampista vilanoví, que hi ha instal·lat tota classe de dependències annexes (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

34 - Masia d'en Samà. (foto 1990)

Situada a prop de la carretera de Vilafranca, al costat del Camí Ral de Cubelles a Ribes, antigament era coneguda per corral d'en Martí, família que des del segle XVI posseïa el desaparegut mas Borràs, pagesia que estava situada una mica més amunt, on ara hi ha la Venca. La masia no va ésser comprada pels Samà, sinó que l'aconseguiren per esposalles. A l'any 1780, Antoni Samà Milà (+1802) es casà en segones noces amb Josefa Domènech, vídua de Jaume Martí del mas Borràs, difunta al 1811. Al mateix dia, el fill Antoni Samà Parés es casà amb Bonaventura Martí Domènech, filla de la madrastra. El doble casament fou una "operació sentimental i financera molt ben combinada". Samà Parés morí al 1811 i l'heretà Antoni Samà Martí (1788-1848). Quan al 1818 es fa referència a la "vda. d'Anton Samà al seu Corral", es tracta de Bonaventura, propietària del corral d'en Martí, però, a l'any 1844 la casa ja era anomenada "Masia Samà" o "Masia den Samà" (1860). El mas fou ampliat i reformat per Font i Gumà, al 1910, amb estil modernista. Els Samà, que des del 1862 vivien en la casa pairal del carrer Major, també tenien dues sínies fora Vila.

Des de fa alguns anys, la masia d'en Samà és del carnisser Pere Rosell, àlies Pastoret (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

35 - Mas Sant Rafel. (foto 1993)

Masia situada a la dreta de la carretera de l'Arboç, just on ara passa l'autopista. No en tenim dades històriques. Sabem que existia en el primer quart del segle XX i que la família Bultó la vengué als Pujó per a fer-hi una granja avícola (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

Efectivament, d'origen la hisenda era propietat de Concepció Soler Pers (difunta l'any 1912) que passà, "amb la seva casa de pagès", a la seva filla Pilar Marquès Soler, que a la vegada l'heretà Montserrat Bultó Marquès. La venda d'aquesta darrera a Jaume Carbonell "Pujó" es realitzà l'any 1928.

36 - Santa Magdalena. (foto 1990)

Actualment fa molt goig, car abans del dia de l'últim aplec del 22 de juliol es va pintar la façana de tot el conjunt (masia i capella). Ens consta aquesta darrera ha quedat prou bonica per dins.

L'ermita presenta fragments interiors d'estil gòtic, ja que fou edificada durant l'època en què aquest estil arquitectònic era majoritari. La seva primera notícia és de l'any 1397 i la segona del 1401, és a dir, que almenys té més de sis-cents deu anys d'existència. La documentació que es disposa dóna a entendre que Santa Magdalena pertanyia a la demarcació del monestir de Solsona, que tenia el seu centre recaptador en l'actual torre de l'Onclet. Aquest monestir adquirí aquest darrer mas en el reculat any 1092, però les primeres dades aclaridores corresponen al fogatge de 1365 – 1370, quan hi vivia "Bertran Costa del Mas de Solsona", pocs anys abans del primer esment de Santa Magdalena. Posteriorment, en el fogatge de 1378 consta que dins la parròquia de La Geltrú hi figurava un eclesiàstic del paborde del monestir de Solsona, persona que devia tenir el dret i obligació de cobrar als pagesos de la quadra els diners dels delmes establerts.

Com ja sabem, una quadra era una demarcació senyorial independent situada dintre del terme jurisdiccional d'un castell, en aquest cas del castell de La Geltrú. La quadra fou dissolta quan la exclaustració i desamortització de l'any 1835. A partir d'aleshores, la torre de l'Onclet i Santa Magdalena foren de propietat privada (Aula, 5-2-2007).

37 - Mas Sardet. (foto 1965)

Situat a migdia del Camí Ral de Cubelles a Ribes, és una masia veïna de la d'en Cabanyes, de la qual la separa el torrent de les Oliveres. És una de les masies que ha proporcionat més denominacions al llarg del temps. Originari mas dels Masos de Joan Ferret dels Masos (1462) i després de Miquel Miró dels Masos (1551), en el segle XVII es deia mas Safons i era de Pau Çafont (1625), per després ésser-ho de Francesc Safons

(1704). Abans de l'any 1739, fou adquirit per Manuel Pers i el 1818 el mas Safons era de Josep Pers, mentre la vídua de Josep Vidal del Piulart tenia terres de "la torre den Safons". L'any següent podem llegir: "lo Mas den Perris antes den Safons" i també "Mas den Perris de Baix", designació familiar que encara persistia a l'any 1837: "propietad de la família Pers llamada Masia Baixa". Poc després l'adquirí l'indià Pau Soler Roig, àlies Sardet. De l'any 1847 al 1856 en deien "Manso Soler", però a partir del 1860 també es doc. "Masia den Sardet", que vers el 1853 ja era de la vídua, na Josefa Serra, difunta a l'any 1872. En aquest interval, la "Masia den Sardet" va passar a la parròquia de Sant Antoni (1868). A darreries del segle XIX, Joaquim Soler cedí la casa a Francesc X. Soler Pers (1895-96). Més tard, fou de Manuel Marquès (1924) i Isidre Marquès Soler la vengué al 1946. Des de l'any 1986 és de Manuel Amat Alonso (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú").

38 - Masia d'en Seró. (foto 1990)

És assentada vora la Collada, a migdia de la creu de Sant Gregori. Veïna del dipòsit de l'Aigua Nova, avui forma part del sector N del barri del Molí de Vent. La casa va ésser construïda a l'any 1854 per l'indià Antoni Miró Pascual, àlies "Seró", renom que ja portava el seu ascendent Anton Miró Urgellès, també conegut per "Ponetes" (1818). Miró ja era propietari de la masia Galceran, quan escollí un terreny de la Carrerada de la Talaia per fer-hi una "quinta" o "casa de recreo en el campo" (1854-1855), en una partida que des de temps es deia "quadra del Papiol o del Vinyet". La casa de la carretera de Vilafranca era anomenada "Masia den Seró de dalt" i la nova de la Collada "Masia den Seró d'abaix" (1860). L'amo de la "Masia den Saró Collada" morí solter i amb 69 anys (1874). Un dels seus hereus fou Elies Miró Soler (1826-1895?), indià que habitava en la plaça de la font de Ferro, aquesta erigida amb cabals llegats per Elies un cop difunt. El seus successors heretaren la "Masia San Gregori", recordant era ubicada en la "Cuadra del Vinyet" i propera al "Molí de Vent" (1895-97). En el primer quart del s. XX la masia "En Zeró" era de Trinitat Catasús (Sitges, 1887-1940) (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

39 - Solicrup. (foto 1966)

Desconeixem el significat del topònim Solicrup, el qual es troba, també, a l'Hospitalet de Llobregat, Vallfogona de Riucorb i Subirats.

El nom de Solicrup es documenta per primera vegada quan s'esmenta el camí que anava de "Solicrup ad Miralpeix", l'any 1228, circumstància que demostra una existència anterior. Del "mas de Salicrup" se'n té notícia l'any 1281, i del 1358 és la datació de la "quadre de Salacrup", propietat, aleshores, de la senyora vídua de Ramon Marquet, conseller barceloní. En el fogatge de 1381 la "quadra Salicrup" tenia cinc cases senyorejades per Bernat Marquet, pertanyents al terme del castell de la Geltrú. A partir de l'any 1400, totes les referències de la quadra i del mas gairebé sempre són grafiades Solicrup, però també per "Solicruch", "Solicrú", "Sol y Cru" i "Sol y Crup".

La quadra i el mas de Solicrup havien format part de l'antic terme del castell de la Geltrú i de la parròquia de Santa Maria, amb una demarcació que, fins fa poc, arribava a Vilanoveta. Els límits de la quadra anaven de les Roquetes als Colls i dels torrents de la Piera i de la Terrosa fins a la serra dels Paranys de les Mesquites, carena on començava la circumscripció de la quadra de Miralpeix, abans del terme ribetà i després del de Sitges. La finca es troba dividida actualment entre el nostre municipi i el de Sant Pere de Ribes. Símbol de la jurisdicció de la quadra és la torre defensa, que juntament amb el mas, resta reclosa dintre de la llarga tanca que envolta l'aturonada propietat, hisenda molt coneguda fa unes dècades per incloure una granja agrícola de certa importància.

A Solicrup s'han fet troballes arqueològiques neolítiques i de ceràmica iberoromana.

Al mas hi residiren els Company (1400-1411), els Miró (1485-1569) i, a partir del 1533, els Puig, masovers vinculats a l'heretat fins al segle XIX. Des del 1635, es comencen a documentar els Soler, que foren masovers fins a les darreries del segle XIX.

L'any 1588, la quadra fou comprada per Antoni Llopart, que l'arrendà als Torrents, considerats senyors de Solicrup en diverses ocasions, fins que la finca, vers el 1644, passà a l'Orde de la Mare de Déu de la Mercè. Els mercedaris reconstruïren la casa per a habitar-la prop de dos segles. La platja dels Frares és un nom que recorda el lloc on anaven a banyar-se els mercedaris. Exclaustrats els monjos, l'any 1835, les seves propietats foren posades a subhasta pública i adquirides per Joan Samà i Martí (1849). Els hereus d'aquest van vendre la hisenda, juntament amb els Colls, a Joan Soler Suau (1892), que restaurà l'edifici (1899). Finalment, l'any 1939, Solicrup passà a la família Bertran i Musitu, i avui és, encara, dels seus descendents.

Fa poc, el 2002, s'especulà que la finca de Solicrup es dividiria en dues parts i s'urbanitzaria, passant, la masia, a ser un equipament municipal (Carrers núm. 7)

40 - Mas d'en Tapet. (foto 1966)

La masia està situada a la dreta de la llera del torrent de la Pastera, entre l'autopista i el mas d'en Puig. El mas Tapet queda un xic enlairat, amb una àmplia visió sobre la ciutat.

És una masia reformada a la darreria del segle XIX, car abans era un modest corral d'una sola teulada sobre la façana, mentre que avui és una gran pagesia de planta baixa, pis i golfes. Al costat de ponent queden les restes d'un corral espitllerat, de quan hi passaven malfactors.

A mitjan segle XIX, i més concretament, l'any 1843, ja portava el nom actual, però es té constància que abans era conegut per corral d'en Gassó, denominació documentada des de l'any 1725 fins al 1930, corral que fou propietat dels Miquel Safons (1818 a 1879), pagesos que van viure el canvi de nom del corral amb el renom "Tapet". Tots els indicis apunten que aquest renom el devia portar el masover de Gregori Ferrer Soler, l'hortolà Josep Vidal àlies Tapet, que a la vegada devia portar-lo de la sínia Güell o Güellet de La Geltrú, propietari què per ser de curta talla, a més d'anomenar-lo pel diminutiu Güellet, li deien "Tapet". Amb aquest renom es documenta la sínia geltrunenca des del citat any 1843 fins al 1875, per després ésser només coneguda per sínia Güell. En canvi, aquest renom del masover perdurà a la masia per sempre més.

Pel que fa al mas Tapet i el seu entorn, amb els anys les propietats d'en Safons, sigui per parentiu, sigui per compra, van anar a parar a la coneguda nissaga vilanovina dels Ferrer Ferret (1907) i, posteriorment, la dècada de 1980 era de la família Carrasco – Bertran, que són els qui ho van vendre al Toni Albà, que des d'aleshores hi efectua obres de rehabilitació.

L'any 1976 es va trobar aigua a l'indret i el 1977 va iniciar-se la parcel·lació de la partida; en va sorgir una urbanització semblant a les moltes que van omplir la perifèria de la ciutat (Aula, 5 de desembre de 2005).

41 - Mas Torrat. (foto 1966)

El mas Torrat és una vella casa de pagès situada dintre la part llevantina de l'antiga

demarcació de Rocacrespa, doncs, des de l'any 1363, la quadra de Rocacrespa quedà partida entre la parròquia de Cubelles i la nova de Sant Antoni de Vilanova. Així, el mas Ricart, el mas Roig i el mas Torrat, són del municipi de Vilanova, però encara de la parròquia de Cubelles. La gent recorda haver sentit a dir: "De vius som de Vilanova i de morts de Cubelles".

Les darreres dades obtingudes ens inclinen a identificar el mas Torrat amb el pretèrit mas d'en Rocafort. En data incerta i amb nom desconegut el mas fou adquirit pel notari Joan Garrich i Torrents (1763-1837) i, fins a l'any 1846 es va dir "masia de Garrich" (l'any 1818 i encara el 1846), essent també propietat del fill, Manuel Garrich, advocat que morí al 1847. Des de l'any 1824 la casa també surt com mas Torrat, denominació que per ara desconeixen com i perquè s'esdevingué, però tenim la sospita que abans de l'any 1824 aquest nom el va portar el masover ribetà Serafí Roig àlies "Mas Torrat", que a la vegada el duia d'un avantpassat seu, Jaume Roig, que vivia a les Torres a l'any 1722 i que el 1761 consta de masover a Vilanova, no sabem a quina masia. El mas Torrat va ésser comprat per un altre notable notari vilanoví, Jaume Marià Ramona Mayner (1821-1890), propietari de la "casa de les columnes trencades" de la plaça dels Cotxes, mansió que féu construir a l'any 1860. Després de diversos hisendats, actualment el mas Torrat és de la família Albà, que hi té una granja de guatlles i perdius.

En quant al mas de Rocafort, suposat antic nom del mas Torrat, hem d'explicar que a l'any 1554, la senyora de Rocacrespa establí la coma d'en Rocafort, fondo que limitava a llevant amb la muntanya del "mas den Rocafort", a migdia amb la plana del mas Roig, a ponent amb la Talaia i a tramuntana amb terres de Pere Roig (del mas Roig). De la "coma dita den Rocafort" se'n torna a parlar a l'any 1596. Sembla que correspon a la fondalada que baixa de la Talaia passant entre el mas Roig i el mas Ricart. Pel que fa al mas d'en Rocafort, en tenim dues dades més: al 1617 i al 1626. Ens manquen notícies dels segles XVIII i XIX.

La muntanya del mas d'en Rocafort devia ésser la que hi ha sobre el mas Torrat i el corral del Miró (Aula, 30-10-2006 i 12-3-2007).

42 - Mas dels Torrents. (foto 1966)

La masia Torrents, que dóna nom als vials del sector, fou una vella i gran casa medieval fortificada, assentada en aquest indret, a la confluència dels torrents de la Piera i de la Terrosa.

La seva situació, entre els dos torrents, podria fer pensar que li donava la denominació, però no. El cert és que servava el cognom dels Torrents de la Geltrú. Des de l'any 1303, i al llarg del segle XV, es té notícia de diversos Torrents, entre els quals cal citar Bernat i Gabriel, citats en el capbreu de 1495 i en el fogatge de 1497.

La masia -que pertanyia a la quadra de Solicrup- surt documentada, per primera vegada, el 1505, quan era propietat d'Antoni "Torrents dels Torrents", pagès que tornem a trobar esmentat l'any 1526. A partir de 1533, es tenen dades d'un tal Bernat, fill i hereu d'altre Bernat, aleshores difunt, que a darreries del segle XV ja vivia al mas. Durant el segle XVI, una branca de la família passà a la masoveria de la quadra de Solicrup, persistint el patronímic Bernat en el "mas dels Torrents". El 1553, un Bernat, pagès d'aquest mas, va comprar al mariner Magí Torrents la "masia enderrocada que antigament es deia lo mas de les Peres", situada al terme de Ribes, a tocar el límit de la Geltrú, mas que encara conservaven l'any 1599, amb terres situades a llevant i migdia de Solicrup, i que foren dels Samà fins al 1892.

Els Torrents del Mas tenien un forn de teula (1556), bòbila esmentada diverses vegades, juntament amb la masia, i que donà nom al camp del Forn (1874), no gaire lluny del forn d'en Montserrat. Gabriel Torrents féu obres a la casa i deixà una rajola amb la data de 1700. De l'any 1712 era una premsa de racó que encara es conservava a la masia el 1966.

De la masia també en sortí la branca dels Torrents, Onclet, que es van emparentar amb els Montserrat de la torre d'en Mestre i donaren nom a la torre de l'Onclet. Gabriel Torrents del Mas fou regidor l'any 1725 i el seu fill, "menor del Mas", ho va ésser el 1733.

De l'any 1841 tenim notícia dels masovers Ventosa, família que hi va viure fins al 1950, any en què la hisenda passà a ser una granja avícola, per un curt període de temps, ja que el 1971 es va enderrocar la masia i deu anys després, el 1981, les torres de defensa que havien restat de testimoni. Des d'aleshores, un grandiós camp erm serveix per instal·lar-hi circs i demés atraccions ambulants que visiten Vilanova i la Geltrú (Carrers núm. 7, 49).

43 - Corral d'en Tort. (foto 1991)

El corral d'en Tort és una masia ramadera de Vilanova assentada en el camí de Cubelles al mas Ricart, vora la cruïlla amb el camí de Vilanova a Rocacrespa, ara a tocar i a ponent de l'Autopista. Antigament era conegut per corral d'en Ricart i el 1818 encara era dels hereus Ricart. Una nota marginal d'aquest mateix document ens diu "cuida Miró, boter". Aquest boter era Joan Miró dit "Tort". És a dir que el renom del llogater substituí el nom dels Ricart. A partir de l'any 1860 ja es tenen referències del nom actual i, més tard, el 1881, la masovera es deia Francesc Ricart Miró, o sigui, que duia cognoms prou relacionats.

Als anys seixanta del segle passat es va urbanitzar l'entorn amb la denominació "Colònia Rural d'en Tort". Avui, aquesta urbanització es diu "Corral d'en Tort" i es comparteix amb el veí municipi de Cubelles, ja que la masia és al llindar d'aquest terme i pertany a la seva parròquia. Actualment, com que fa anys és d'un belga que vingué del Congo, és més coneguda per "cal Congo" (AULA, 28-11-2005).

44 - Mas Xicarró. (foto 1965)

Si bé l'actual edifici és relativament modern, la història del seu assentament és prou antic –té més de cinc cents anys –, ja que la masia de la Plana es documenta des de l'any 1497, aleshores propietat de Pere Ballester. En el XVI passà a ésser de Pere Rossell (1570-1619) i en el segle XIX fou de Manuel Olivella i Samà (1868), casat amb Rosa Marquès i Puig. Damunt les restes de la primitiva casa de la Plana, s'hi construí la què d'inici fou anomenada mas de l'Olivella, des d'aleshores popularment coneguda per del Xicarró i, més tard, batejada per l'amo amb el nom de Vil·la Rosa (ja s'ho deia el 1886: segons el Diari, van intentar robar en la masia "Villa Rosa" de Manuel Olivella Samà). S'ha dit i escrit que el nom era per a recordar una néta morta prematurament, però, hem de precisar que el Diari de Vilanova del 14 de setembre de 1911 posava que el fill d'Olivella, Manuel Olivella Marquès, casat amb Maria Reynés, havien perdut la seva filleta Maria Rosa, de 6 anys, la qual havia mort feia dos dies en la "casa torre Villa Rosa (La Plana)". Així, la denominació de Villa Rosa no podia venir de la néta, sinó de la mestressa Rosa Marquès, difunta l'any 1906. Potser si que van posar el nom a la masia una vegada morta la nena (porta la data de 1911), però, com hem dit més amunt, per a la família la "Villa Rosa" era de molt abans.

Per altra banda sabem que el 1905, en la granja "La Plana", de Manuel Olivella, venien llet a domicili.

El mas Xicarró és una singular masia d'estil modernista, d'inspiració islàmica, situada entre el camí del mas de l'Artís i el camí del Padruell, a la Plana. És una edifici aïllat, envoltat d'un ampli jardí de planta quadrada, compost de planta baixa, pis i golfes.

Fou construït a la darreria del segle XIX i primera del XX, per iniciativa de l'esmentat Manuel Olivella i Samà, àlies "Xicarró" (1842-1917), propietari que també féu construir l'actual casa Magrinyà de la plaça de la Vila (1868). Olivella també féu aixecar una masoveria, "el xalet del Xicarró", així mateix d'estil colonial, però de menors dimensions, emplaçada en l'antiga partida de Soterrània. Un nou camí rectilini obert expressament va unir els dos edificis, fins que fou tallat per la variant. Aquest xalet fou comprat per la família ribetana Albà l'any 1944 i encara és d'ells.

El motiu Xicarró era atribuït irònicament a la notable estatura d'Olivella. Encara en vida, el 1914 va fer construir el celler a la part posterior de la casa. Segons el Diari, el 14 d'agost de 1917 morí Manuel Olivella Samà, de 74 anys, vidu, en la seva finca de "La Plana".

Després, en morir, la hisenda va passar a Manuel Marquès Puig i, el 1942 es van realitzar obres de restauració a la coberta del celler. Mentre, l'any 1936, la "Masia Xicarró", fou lloc de refugiats infantils i, durant la guerra, també un establiment de la "Granja del Penedès" (cunicultura) de la Col·lectivitat Agrícola Vilanovesa. Venuda pel Marquès el 1943, el nou propietari volia derruir-ho tot, però desistí per les protestes d'alguns sectors de la població. Posteriorment, hi hagueren varis posseïdors, fins a l'actual compradora.

L'heretat té uns divuit mil metres quadrats, dels quals n'hi ha 1.500 edificats i la resta són jardins, amb piscina i pista de tennis.

Ara, la masia ha estat completament restaurada i disposa de vuit habitacions dobles amb bany, biblioteca, saló, saló de billar, sala de vídeojocs, ampli menjador i cuina, completament equipada. En el jardí es pot practicar esport de gimnàstica, tennis i natació. S'hi poden celebrar àpats, reunions, conferències i presentacions. Tot un luxe a quatre passes de la ciutat.

Per acabar, durant els anys 70 la finca fou parcel·lada, fet que va provocar la degradació de l'entorn. És una veritable llàstima la pèrdua d'aquest entorn. Avui, el mas Xicarró dóna nom a la urbanització de la Plana, unitat de població centrada en la masia, però per ara sense legalitzar (Aula, 20-11-2006).

45 - Mas Xicarró de Baix. (foto 1974)

Més aviat coneguda per xalet del Xicarró, és una masoveria aixecada per Manuel Olivella "Xicarró" a migdia de la masia de la Plana. L'edifici també és d'estil colonial, però de menors dimensions. Està emplaçada en l'antiga partida de Soterrània i propera a la CIAP. Adquirida, als anys quaranta, per un masover de ca l'Aparici de Ribes, en alguna ocasió ha estat anomenada "sínia Aparici". Des d'aleshores, els propietaris en són Albà (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

Quan l'any 1944 fou adquirida, en l'escriptura consta que està situada en les partides de "La Plana i Soterrani", aquesta darrera altrament coneguda per Soterrània. Actualment està afectada pel projecte mal anomenat "Eixample Nord".

46 - Masia dels Colls. (foto 1980)

El nom dels Colls, està relacionat amb el llenguatge col·loquial dels pescadors, car per a ells, els "colls de mar" són les onades que peten a les roques quan hi ha temporal.

La masia dels Colls es documenta com a mas "des Coyll" en un document reial que porta la data de l'any 1372. Molt més ençà, el 1939, quan era propietat de Felip Bertran i Güell, es féu la transformació de la masia dels Colls en la residència "Casa del Mar", denominació que ha copiat l'actual urbanització. El projecte d'urbanització dels Colls o "Casa del Mar" és de l'any 1987, però no es va començar fins el 1995. Aleshores es volien fer 433 habitatges unifamiliars en una àrea edificable de 54.000 m2 (reduïts després a 50.000). A partir de març de 1995 es van aixecar protestes contra el pla i denunciant l'ampliació cap a Sitges, mentre s'aturaven les obres per esgotar-se el temps legal per executar-les. A la vegada, s'iniciaven obres a Miralpeix per vendre 126 parcel·les (1996) i es van començar a fer propostes per recuperar el paisatges (1996), engegant-se una gran campanya per salvar Els Colls-Miralpeix (1997). A hores d'ara encara existeix incertesa pel destí d'aquesta darrera zona boscosa del litoral (Aula, 29 de maig de 2006).

Tal com hem comentat més amunt, el nom dels Colls està relacionat amb el llenguatge col·loquial dels pescadors, ja que per a ells els "colls de mar" són les onades que peten a les roques quan hi ha temporal. Aquesta interpretació de la gent de mar sembla que és ben antiga, car la masia dels Colls es documenta com a "mas des Coyll" en un document reial que porta la data de l'any 1372.

L'expressió no és exclusiva de Vilanova, sinó que és de gairebé tota la costa catalana. Si més no, el "coll de mar: onada amb molta força", es llegeix en el diccionari Català, Valencià, Balear com a veu popular a la Costa de Llevant de Barcelona, Barcelona, Sitges, València i Alacant. Aquesta mateixa definició també la recull el Diccionari de Marina, de Ferran Canyameres. El professor Coromines ens ho aclareix a bastament: "Té gran extensió, en especial, l'aplicació de la paraula 'coll' a una onada d'aigua, que a la Ribera por ser fins la de l'Ebre, 'colls de riu', però es tracta sobretot de les grans onades que vénen durant els tràngols, ús amplament propagat per les nostres costes, que se sentia molt a Sant Pol de Mar pels anys 1920; i no menys en terra valenciana, en format de poesia: 'llurs oïts feriren morisques veus / i de cavalleria fort galopar, / que cara ad ells venia, com coll de mar'" (Aula, 9-6-2008).

47 - Xalet del Panxo Ferrer. (foto 1990)

Casa rural senyorial que féu aixecar Francesc Ferrer i Ferret vora el Piulart, a ponent del camí dels Escalons. Ferrer fou un dels darrers patrons de la boteria vilanovina. En alguns plànols, la masia figura com a "mas Amians" i també per "Caspolino" o "los Caballitos", per haver estat propietat d'en Martí dels auto-xocs (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

Posteriorment ens informaren que no fou adquirida pel Martí dels auto-xocs, sinó per Marc Arús del Caspolino, que també portava uns "caballitos" (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

El xalet ja existia a l'any 1881, aleshores habitat pels masovers Alemany/Batlle. Pancho Ferrer va néixer l'any 1847 i morí el 1920, quan tenia 72 anys. Fou un dels "indianos" que retornà a Vilanova vers el 1875. Entre altres càrrecs, va ésser director de l'Escuela de Artes y Oficios i director del Diari de Vilanova.

48 - Mas de la Por. (foto 1986)

Emplaçat a migdia de la masia Benach, fa uns anys fou reconstruït totalment. Conegut també per "la Caseta", havia estat propietat de la masia d'en Barreres, aquesta assentada a llevant. Abans era anomenada "caseta d'en Ballester". Desconeixem el perquè de "por" (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

49 - Sínia d'en Roses. (foto 1965)

Nom popular de l'antiga sínia Larrard des que fou adquirida per Pau Barber Huguet, àlies "Roses" (1897). En el plànol municipal de l'any següent ja figura com "Cénia del Rosas", designació que persistia durant el segle XX. Després de la guerra, la veu popular donà el nom de sínia de les Vaques a l'extensa sínia Larrard. L'edifici –enderrocat a l'any 1971– i l'horta del Roses eren una part d'aquesta sínia (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

La sínia de les Vaques comprenia des de la via del ferrocarril a la platja i del camí de la Fassina al torrent de la Piera. Era l'antiga sínia Larrard –abans part de la fassina d'en Feu –, horta que adquirí Pau Barbé Huguet, àlies "Roses", a l'any 1897, i que fou popularment coneguda per sínia de les Vaques (a partir de l'any 1914) en aquell temps administrada per la família Carreras, la qual vivia en els tres edificis de la finca, un d'ells bombardejat durant la guerra, cases aleshores habitades pels germans Raimundo i Rosendo Carreras Massó. El fet s'esdevingué el gener de 1939, un parell de dies abans de l'entrada de les tropes de Franco. El bombardeig ocasionà la mort de vuit persones: una àvia, tres nétes, dos clients i dos soldats del carrer, entre les quals hi hagué Magda Carreras Castells de 4 anys, Nadala Carreras Carreras de 25 anys, Olga Carreras Castells de 2 anys, Rosa Castells Soler de 26 o 27 anys (muller del Rosendo), Teresa Massó Suñé de 66 anys (àvia) i Josepa Raventós Bisay de 65 anys.

La casa va quedar prou deteriorada i restà inhabitable. En l'edifici més gran i antic, el més proper a mar, hi continuà vivint la resta de la família. Aquesta casa va ésser enderrocada a l'any 1971.

Anys després, obtinguda part de la sínia per l'INCASOL per tal de posar-hi equipaments i aprovada la seva urbanització el 1982, es va omplir amb dos-cents cinquanta habitatges i dues escoles (1988) i hi restà un gran terreny de sòl industrial en curs d'expansió (1995). Cal dir que el polígon afectà les veïnes sínies Pascual (Merdaire) i la Palmera, que foren expropiades (1984) i van desaparèixer totalment. L'escola l'Arjau (1985) es construí en terres de la primera. L'any 2003, en el polígon de la Sínia de les Vaques s'aixecaren naus industrials i fa qüestió de pocs mesos s'hi està construint l'institut del barri de Mar (AULA, 20-desembre-2010).

50 - Molí d'en Llançà o de Vent. (foto 1989)

Nom que tenia en el segle XIX l'actual Molí de Vent de la Collada, prop de la masia d'en Seró. El molí, en aquell temps solitari, era assentat a la cruïlla del camí de l'Aragai –que l'unia amb la Vila- amb la Carrerada que connectava el mar amb la muntanya. A l'any 1837, el "molí del Llansà" fou assaltat per tropes carlines i deixà de moldre. Es té constància que a 1860 restava inutilitzat, però era habilitat per a viure-hi (1860). Des d'aleshores es tenen dades d'alguns masovers que habitaven en "el Molino de Viento" (1865-1879). Es desconeix cap vinculació del molí d'en Llançà amb el geltrunenc Josep Llanza (1830-1880), indià col·laborador de Gumà que tenia una sínia en el carrer que porta el seu nom (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

El molí de Vent està situat en la demarcació de la Collada, en la cruïlla de camins de la Carrerada en el "camino al molino de viento" (1866), aquest darrer també dit de l'Aragai, que procedia de la Vila. Per ara es desconeix la data de construcció, però "el llamado Molí de vent de Llansà" es documenta així tot el segle passat (1866). Tenint en compte que el seu veí molí de l'Escardó és de l'any 1616 i el molí de la Geltrú del 1620, hem de creure que ha d'ésser d'aquella època (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

El Molí de Vent ha donat nom a tota una barriada, successora de l' "Esmeralda", que acaba de celebrar els seus primers trenta anys (1998). El districte del Molí de Vent depassa el torrent de Sant Joan, començant en la vorera de ponent del carrer Menéndez y Pelayo i arriba fins a limitar amb l'Aragai, mentre per tramuntana comença en la ronda Ibèrica i finalitza en la carretera de Cubelles. L'Associació de Veïns Molí de Vent té la seu en el Local Municipal de l'avinguda de Cubelles, núm. 110 (08800, núm. 1, novembre 1997). Darrerament, el nou Centre Cívic del Molí de Vent té la seva entrada pel carrer de l'Aigua.

51 - Molí de l'Escardó. (foto 1966)

Restes d'un molí de vent situat a la partida d'Adarró, damunt el camí de Sant Gervasi, a ponent de la Carrerada i del xalet de l'Ortoll. L'any 1616, "Joan Esquerdó" va obtenir llicència per construir-lo i edificar-lo "en la quadra de Darró", en "lo lloch dit sobre la sínia". Dècades després es documenta el "molí d'en Escardó" (1725/1739), per passar a ser conegut per "Torre de l'Escardó" i també per "Molí de Vent a Darró" (segle XIX), nom que prengué la casa situada en l'actual "sínia Torre Escardó", horta que ja existia en el segle XVI (1578). Dels Escardó vilanovins se'n tenen dades des de l'any 1486. Al llarg de cinc

segles el cognom apareix escrit Scardó, Schardó, Squardó, Asquardó, Squerdó, Ascardó, Esquerdó i Escardó, aquest darrer encara vigent (V. C. V. Talaia, set. 1990; Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

52 - Els Molins. (foto 1989)

Els dos molins estan situats a migdia del camí vell o carretera vella de Cubelles, damunt la carena de la serra de Santa Llúcia. Entre ells hi ha una distància d'uns cinquanta metres. Un fressat camí, actualment abandonat, els unia amb el citat camí de Cubelles. Les roderes són degudes a l'intensiu tràfec que hi havia de carruatges carregats de gra a l'anada i de farina a la tornada.

Les edificacions mesuren uns tres metres d'interior, les parets tenen uns 1,30 metres de gruix i la seva alçada és d'uns 12 metres. Certa persona afirmava que eren torres de defensa habilitades per a molí, però aquesta utilització fortificada no l'hem trobat documentada.

Pel mig dels dos molins hi passava el camí moliner, que l'any 1569 es documenta com "lo Camí Moliner ab lo qual se va de Vilanova al molí de Sant Pere", que era un molí hidràulic de la riera de Cubelles. Aleshores, els molins de vent encara no devien existir. Sabem que el molí de vent de l'Escardó, en el sector d'Adarró, va ser edificat l'any 1616 i que el molí de vent de la Geltrú (avui desaparegut) era del 1620, mentre que el molí de vent d'en Llançà, que dóna nom a la barriada vilanovina del Molí de Vent, ja hi era el 1636. Cal suposar que els dos molins també podrien ésser del primer quart del segle XVII. Els molins de vent escurçaven la distància per anar a moldre, car fins aleshores s'havia d'arribar als molins hidràulics de la riera de Cubelles.

El molí de dalt fou de la família d'Artur Ferret Plana, el qual, damunt les restes de la casa del moliner hi va construir una vivenda de temporada. Pel que fa al molí del cantó de baix, fins fa poc estava molt enrunat i sense teulada, però en urbanitzar-se l'Aragai vers ponent, el propietari d'una nova construcció, ha tingut cura de restaurar-lo. Fa temps, ambdós molins allotjaven cries d'esparvers, fet que s'esdevingué durant algunes dècades.

La primera referència dels dos molins és en el cadastre de l'any 1739: Molí de dalt, en el "Mig Camí" (de Cubelles). Molí de baix, en el "Recó de Sta. Llúcia". Ço indica que el camí moliner feia de partió de dues partides, les quals, més tard, en el segle XIX, s'unificaren en

una: la partida dels Molins de Vent. La denominació “Dos Molins” només es troba en alguns documents de primeries del segle XX, al mateix temps que també es podia llegir: “Racó de Sta. Llúcia, Molíns de Vent ó Canta Perdius”. D’aquest darrer nom de lloc, que apareix a partir de l’any 1879, desconeixem què volia identificar, com també la seva situació (Masies del Garraf 3).

53 - Sant Joan. (foto 1966)

Ermita situada en el recinte de la torre de la quadra d’Enveja. És la capella més antiga del municipi i es documenta a l’any 1290, data que dóna peu a una probable construcció romànica tardana, tot i que el seu interior és d’estil gòtic. De bon principi era dedicada als dos Sants Joan: el Baptista i l’Evangelista, encara que ha prevalgut la denominació singular. La llegenda de l’erecció del temple al dia de Sant Joan de l’any 1125 no té cap fonament històric. Sembla que la va propagar el canonge Tarafa (1495-1556) i després hi va haver qui se la va creure.

Al redós de l’església existí el cementiri de la quadra (1435) i al costat de Sant Joan hi havia l’ermità, el darrer de l’any 1936. L’última restauració data del 1873.

Sant Joan, molt documentat durant segles, en el XVIII configurà una partida (1739), a voltes compartida amb la partida d’Enveja. La part de Sant Joan comprenia banda i banda del Camí Vell de Cubelles, des del camí del Piulart (Escalons) fins a l’Aragai i de Cap de Creu (on hi havia la creu de Vilanova) fins al camí de Sant Gervasi (1725/1818) és a dir: la zona més propera de tota la demarcació de la quadra, avui la part del barri de Sant Joan i el sector que ara porta el nom d’Aiguacuit.

Sant Joan ha donat nom a una creu, una porta de Vilanova, el camí que hi menava, una muntanya, un torrent, la torre (d’Enveja) i un barri, a més de la parròquia del mateix sant (1970), concessió que fou negada a l’ermita dels Sants Joans per a donar-la a Sant Antoni (1363)(Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

L’any 2010 fou realitzada la darrera rehabilitació de l’ermita, que contemplà la desaparició de la casa de l’ermità. El projecte preveu la construcció, allà on fins ara hi havia la masia, d’un nou edifici de dues plantes, una d’elles mig soterrada.

54 - Sínia del Bercoquer. (foto 1993)

Veïna de la bòbila Figueres, ha quedat reduïda a poc més d'una casa amb el seu jardí en urbanitzar-se el Polígon la Bòbila, al capdavall de la rambla de l'Exposició (1993), presentant la seva façana al carrer de Joan Ricart (Noms de lloc de Vilanova i la Geltrú).

Podem ampliar dades. Coneguda a darreries del segle XIX per sínia Junqué, de Ramon Junqué Escofet, va passar a la seva néta Joaquima Benach Junqué, qui la vengué l'any 1901, juntament amb una casa i sínia, a un tal Gassó quan ja era popularment denominada sínia del Bercoquer. Gassó l'any 1923 vengué l'horta a un Alemany "Cansalada" i aquest l'any 1955 a un tal Caellas, que a la vegada la va vendre el 1957 al canyellenc Ramon Soler Ràfols, masover dels Girabals, pare del darrer propietari, Ramon Soler Tort, que fou qui la va fer enderrocar per a construir-hi un edifici de pisos, just al costat de llevant de la seva nova residència.

Vicenç Carbonell Virella. març 2011.